

parte accusatoris, qui punitur, si in probatione deficiat. Ergo qui in confessione sacramentali mendacium profert, laedit dilectionem Dei, cuius est iudicium sacramentale, atque adeo graviter peccat. Deinde mendacium leve in iuramento assertorio est peccatum mortale, ut patet ex hac propositione damnata ab Innocentio XI. *Vocare Deum in testem mendacii levis, non est tanta irreverentia, propter quam velis, aut possit damnare hominem.* Ergo idem dicendum de mendacio levi in confessione prolato. Item qui inter quatuor hostias triticeas unam poneret hordeaceam, peccaret mortale crimen: quod subiceret consecrationi materiam ineptam, seu fallam. Ergo peccabit itidem mortaliter qui data opera addet in confessione peccatum quod non fecit, aut negabit quod commisit.

VII. Sententia negans his nicturatum momenti. Penitens, rogatus a Confessario, utrum haec, aut illa perpetraverit, potest ea flere, si fuerit venialia, eo quod non sint haec necessaria, sed libera confessionis materia. Quod si confiteatur aliquid veniale quod non commisit, aut neget commissum, si alia confiteatur, nullam inquit sacramentum iniuriam; cum iam materiam necessariam, & congruam subiciat potestati clauvium, super quam cadat absolutio sacramentalis. Neque peccat in Confessarium. Is quippe ius habet ad interrogandum penitentem in omnibus quae valorem ipsant sacramenti, aut quae necessaria sunt, ut cognoscatur penitentis status. Peccata autem venialia nec offiunt valori sacramenti, nec statum occultant penitentis; quatenus necessario aperendum Confessario. Ergo nec sacramentum, nec Confessario mendacium leve gravem infert iniuriam. Accedit quod si mendacium leve peccatum grave esset in penitente, grave itidem esset in Confessario; cum non minus hic quam ille teneatur veritatem in sacro illo tribunali inviolatam custodire. Quis prolo dixit, Confessarium mortaliter peccare, si mendacium leve in tribunali protulerit? Ergo idem dicendum de penitente. Postremo, quamquam profert mendacium in iudicio, siue interiori, siue exteriori, sit peccatum genere lio mortale: tamen ob materiam parvitatem leve fieri potest. Nam etiam in religionis negotio parvitas materiae reperitur; ut patet in illo qui obolum surripit in loco sacro. Sed etiam in sacramento penitentiae peccatum veniale, quando alia subiciuntur clauvibus, parva materia est. Ergo mendacium rei levis etiam in sacramento

penitentiae est leve peccatum. Hanc sententiam defendunt Sotus Lib. V. de iust. q. vi. art. 1. & in relict. de res. sec. memb. 2. quae. vii. conc. 2. Bannez 2. 2. qu. lxxix. art. 2. p. 2. dub. 1. Valentia Tom. III. disp. v. q. xiiii. punct. 1. Navarrus in Manuali cap. xviii. num. 3. Lugo de panit. disp. xvi. Salmanticenses Scholastici Tom. XII. part. 11. tract. xxiv. num. 141. & 142. Salmanticae Morales tract. xxvii. cap. 11. punct. 3. num. 26. alicque plures.

VIII. Ad primum argumentum prioris sententiae respondent recentissimi Theologi, D. Thomam sermonem habere de materia necessaria, quam reus confiteri tenetur, & iudex facultatem habet interrogandi. Confessarius autem ius non habet interrogandi penitentem de peccatis venialibus, nec penitens tenetur ea fateri. Secundum argumentum seipso corruit. Nam in iuramento Deus vocatur in testem mendacii, quod gravissimum prodit iniuriam: & mendacium leve est materia iuramenti assertorii. At, dum mendacium profertur in confessione, nec Deus in testem mendacii adducitur, nec sacramentum iniuria afficitur: nam alia peccata manifestantur, ne forma abolitionis falsa evadat. In tertio argumento disparitas patet. Nam hostia hordeacea suapte natura materia gravis est respectu Eucharistici sacramenti; & gravissimum iniuriam irrogat sacramentum, & idololatiae crimen inducet. Hostiae enim plures consecrantur, ut pupulo distribuantur, & publice adorationi proponantur. Hostia ergo hordeacea adorationi propolita comum suscipere latere a populo fidei. Hoc gravissimum crimen perpetraret qui fallam hostiam consecrandam Sacerdoti dolose supponeret. Nil simile sequitur in mendacio levi.

IX. Haec secunda sententia probabilior videtur. Aliqua tamen addenda explanatio est. Si penitens prava venialium consuetudine inquinatus teneretur, & rogatus a Confessario haec negaret consuetudinem, non video cur a gravi culpa liberari posset. Verum utique quae habet, hanc venialium assuetudinem non esse absolute mortiferam. At nemo iure, in facias ire valet, plurimum illam conducere ad statum penitentis dignoscendum. Nemo in doctrina Patrum verlatus, & experientia edoctus, negaverit, hanc animi habitudinem periculi plenam esse, ultimamque ad mortalem animae statum dispositionem. Quare, ut paucis rem perscringam, mihi dicendum videtur, graviter non delinquere penitentem,

tem, si aliquid veniale peccatum mendacio neget, vel admitter in confessione a sacro ministro rogatus. A gravi autem, seu letali culpa eundem haud abolverem, si assueverit venialiter delinquere, & pravo harum culpularum habitu inquinatus, Confessario interroganti hunc suum statum mendacio occultaret. Quoniam tum grave detrimentum, & periculum extreme spiritualis ruinae proprie animae intenderet, & clauvium potestati iniuriam inferret. Quamvis enim sacer minister iure cogendi penitentem ad manifestan-

da venialia sit destitutus; tamen ius habet cognoscendi penitentis statum, & dispositionem illas quae proxime, & non remote tantum, ad aeternam mortem veniam parant. Porro convenit penes omnes, habitum culpularum venialium proximam esse viam, ac dispositionem ad mortalia flagitia. Ergo hanc multitudine, siue habitum peccandi venialiter in sacro tribunali mendacio celare, & intra proprium finem fovere nec rationi, nec christiana doctrinae videtur consentaneum.

DISSERTATIO II.

DE DETRACTIONE, ET IUDICIO TEMERARIO.

CAPUT I.

Quid sit honor, & fama; & qua ratione differant.

I. CUM detractio honorem, & famam laedit, ac pessumdet, recta disputandi ratio postulat ut, priusquam detractio naturam, & malitiam prodamus, bonum quod auferit, manifestemus. Bonum istud in honore, & fama ius est. De his ergo primum omnium differendum.

II. Quae. I. Quid sit honor? Resp. Finitio quam exhibet D. Thomas 2. 2. quae. cxi. art. 2. haec est: *Honor nihil aliud est quam quaedam praestigatio de excellentia bonitatis alicuius.* Verus igitur, & non factus honor importat in personam honorandam excellentiam aliquam. Aliquam dico, quia haud requiritur ut qui honoratur, praestantior sit honorante, sed satis est ut absolute aliqua sit praestigatio ornatus, aut comparate ad aliquos. Sic enim pergit Angelicus loc. cit. *Potesit autem alicuius excellentia considerari non solum per comparationem ad honorantem, ut scilicet sit excellentior eo qui honorat, sed etiam seculum se, vel per comparationem ad aliquos alios.* Et secundum hoc honor semper debetur alicui propter aliquam excellentiam, vel superioritatem. Non enim oportet quod ille qui honoratur, sit excellentior honorante, sed quibusdam aliis, vel etiam ipso honorante quantum ad aliquid, & non simpliciter. In honorante requiritur opinio, seu persuasio talis excellentiae, & eiusdem praestigatio, quae fit in exterioribus, nempe verbis, vel factis,

manifestari debet. Honor absolute abque reverentia, & submissione consistit. Reverentia enim aut est principium impellens ad honorandum, aut est finis eiusdem. Deus Sanctos honorat, quin illos colat, aut reveretur. Et superiores honorant inferiores, nec tamen illos se submittunt, aut illos reverentur. Honor frequentissime est etiam inter aequales, ut suadet Paulus Apollolus ad Rom. xii. *Honore invicem praeveneritis.*

III. Fama a fando nuncupatur. Sita est potissimum in interiori iudicio, seu opinione probitatis, aut iniquitatis personarum. Fama quippe sum in bonam, tum in malam partem ulatur. In bonam partem accepta sic a Theologis definitur: *Est clara illa notitia quam alii de nobis habent.* Illius famae materia primario est vita bene morata, & virtutibus instructa. Materia secundaria sunt aliae prerogativae scientiarum, eruditionis, nobilitatis, peritiae in artibus, idque genus similia.

IV. Fama, & honor interdum simul, interdum separatum consistunt. Homines virtutibus, divitiis, nobilitate, alicuique dotibus decorati & fama clarent, & simul honoris tributa recipiunt. Contra plures honorantur propter divitias, aut sanguinis nobilitatem, aut potentiam, qui tamen vitiorum infamia laborant. Plures e contrario privati virtutum, & sanctitatis fama splendunt, nihilominus latitant in angulis, & honorum signis carent. Hinc est quod quis adversus honorem, secus adversus famam, peccare valet, ut si aliquam alapa, vel fulte percutat occulte, honorem, non famam laedit.

V. Fama pretiosior honore est. Illa quippe in interna opinione, seu existimatione, hic in externa testificatione relictæ. Fama suavia natura morum probitate, & alius prærogativa nititur. Honor sæpe vitiosus, & leceratis tribuitur: abhorrat enim a vera probitate, & dignitate illius qui honoratur. Porro multo excellentius bonum est interna, & sincera persuasio quam homines de tua habent probitate, quam sit externa, sæpe mendax, & simulata testificatio de tua excellentia. Verum quia internæ hominum persuasiones, & perceptiones minime videntur; hinc est quod plus gaudere homines solent de exteriori testificatione quam de interiori existimatione. Sed hoc evenit, quia tunc honorem cum fama permiscet, & confundunt, atque pro eodem accipiunt; aut saltem honoris externa insignia reputant ceu interioris existimationis argumenta. Idcirco namque se honorari ab hominibus reputant ob optimam famam opinionem, quam in illorum a quibus honorantur, mente possidere credunt. Ne multa, signa honoris fructus bonæ famæ, quæ apud honorantes fruuntur, existimant. Hinc Philosophi, & Doctores communiter dicunt, honorem esse bonorum maximum, nihilque in eisdem comparatione esse divitiis, & Principatus, quæ propter honorem optanda sunt. De honore enim loquuntur, ut famam includit. Immo Spiritus sanctus, non honorari, sed famam tribuit indicatas prærogativas. Inquit enim: *Melius est nomen bonum, quam divitiæ multæ*: Prov. xxii. & Ecclesiastici xli. *Curam habe de bono nomine: hoc enim magis permanebit tibi quam mille thesauri pretiosi, & magni*. Bonum nomen pro ipsa fama, seu probitate clara notitia hic accipitur; levis pro honore, qui interdum est fructus illius boni nominis, & frequentius mendacis simulationis, vanæque ostentationis abortus. Quare duplex distingui honor potest: alter est verus, virtute & probitate nitens; alter commentitius & vanus, hominum opinione confectus. Hunc contemnendum, illum cultiorem Scriptura prædicat. Iterum infra de obligatione conservandi proprium honorem, proximumque honorandi sermo redibit.

CAPUT II.

De contumelia.

I. Contumelia definitio sumitur ex S. Thoma 2. 2. q. lxxiii. art. 1. *De honoratio alicuius per verba, quibus id quod*

est contra honorem illius, deducitur in notitiam eius, & aliorum. Contumelia differt a detractioe duplici pacto. Contumelia primario, & per se in verbis, in faciem hominis prolatis, sita est. Si quæ proximo obiectas, peccata sunt, ut si dicas, *Tu es lazo, machus, mendax*; dicitur contumelia. Si detractus sunt naturales, ut si exprobes, *Tu es stultus, cæcus, furvus, gibbus, claudus*, vocatur contumelia. Si in memoriam eidem referas præteritam indigentiam, beneficia illi præbita; *improperium* appellatur. Quamvis sæpe ex his unum pro alio accipiat ur. Differt quoque a detractioe, quod hæc fama, illa honori derogat. Hæc sunt D. Thome verba 2. 2. quæst. lxxiii. art. 1. *Detrahitur dicitur a contumelia dupliciter. Una modo quantum ad modum proponendi verba, quia scilicet contumeliosus manifeste contra aliquem loquitur, detractor autem occulte. Alio modo quantum ad finem intentum, sive quantum ad nocumentum allatum, quia scilicet contumeliosus derogat honori, detractor famæ. Notio itaque contumelia essentialis est, quod per se proferatur in faciem proximi. Natura e contra detractiois est quod sit in absentia eiusdem. Advertit tamen D. Thomas 2. 2. quæst. lxxiii. art. 1. quod contumelia etiam factis irrogari quandoque potest. Tamen, quia etiam per facta aliqua significatur aliqua, quæ in hoc quod significant, habent vim verborum significantium; ideo est quod contumelia extenjo nomine etiam in factis dicitur.*

II. Quæst. I. Contumelia est ne genere hoc peccatum mortale? Resp. Adfirmat D. Thomas, eo quod ledit honorem, bonum suapte natura pretiosum. Contingit vero esse veniale, tum respectu honoris, qui leviter læditur, tum ex intentione improprietatis, qui interdum aut ex subreptione verbum contumeliosum profert, aut correctionis causa; seu, non ut honorem lædat, sed ut emendationem procuret proximi sui: quod frequenter locum habet in superioribus respectu subditiorum. Hæc sunt verba Angelici 2. 2. q. lxxiii. art. 2. *In peccatis verborum maxime considerandum videtur, ex quo affectu aliquis verba proferat. Cum ergo conviciunt, seu contumelia de sui ratione importet quandam dehonorationem, si intentio proferentis ad hoc feratur, ut per verba quæ profert, honorem alterius auferat: hoc proprie, & per se est dicere conviciunt, vel contumeliam: & hoc est peccatum mortale, non minus quam furtum, vel rapina. Non enim minus homo amat suum honorem quam rem possessam. Si vero aliquis*

verbum convicii, vel contumelia alteri dixerit, non tamen animo dehonorandi, sed forte propter correctionem, vel propter aliquid huiusmodi; non dicit conviciunt, vel contumeliam fortis; & per se, sed per accidens, & materialiter, inquantum scilicet dicit id quod potest esse conviciunt, vel contumelia; unde hoc potest esse quandoque peccatum veniale, quandoque autem absque omni peccato. In quo tamen necessaria est discretio, ut moderate hominibus talibus quæ possit esse ita grave conviciunt, quod per incautiam prolatum auferret honorem eius contra quem proferatur; & tunc potest dehonorationem alterius; sicut etiam si aliquis incaute alium ex ludo percutionis graviter lædat, culpa non caret.

II. Advertit tamen Angelicus ibidem, oburgationes contumeliosas cautione magna adhibendas esse. Lucrandus frater est benignitate, & blando sermone, si fieri potest. Urgente duntaxat necessitate, omnia suavitate, levera oburgatio adhibenda est; si tamen prudenter præsumatur quod hæc via fructus correctionis sit obtinendus. Quandoque etiam adhiberi oburgatio contumeliosa potest ad irringendum pervicacem alterius audaciam, & ad superbiam deprimentandam, ac in aliorum exemplum, & instructionem. Ad secundum, inquit Angelicus, dicendum, quod sicut licitum est aliquem verberare, vel in rebus damnificare causa discipline; ita etiam debet corrigere, verbum aliquid conviciunt aliter. Et hoc modo Dominus discipulos vocavit stultos; & Apostolus Galatas insensatos. Tamen, sicut dicit Augustinus in Lib. II. de sermone Domini in monte, raro, & ex magna necessitate oburgationes sunt adhibende: in quibus non nobis, sed ut Domino serviat, inferemus.

IV. Quæst. II. Ferre ne patienter resp. Christianus debet contumelias sibi illatas? Resp. Tolerantia contumeliarum, & improperiorum est veluti character christianitæ professionis. Sed duplex distinguenda tolerantia est. Altera in preparatione animi, qua nempe homo paratus est contumelias, & iniurias ob Christi amorem perferre, quoties id expediens ad Dei gloriam, propriam salutem, & proximi afflictionem iudicaverit. Altera actualis, seu qua homo reipso tolerat iniurias irrogatas. Prior semper necessaria Christiano est; altera non semper, sed prout consentaneum proximi utilitati, & bono communi existimatur. S. Thomas enucleat de more hæc omnia tra-

dit 2. 2. quæst. lxxii. art. 3. his verbis. *Sicut patientia necessaria est in his qui contra nos sunt, ita etiam in his qui contra nos dicuntur. Precepta autem patientie in his qui contra nos sunt, sunt in preparatione animi habenda; sicut Augustinus in Lib. I. de Sermonibus in monte exponit illud preceptum Domini: Si quis percussit te in unam maxillam, præbe ei & aliam: ut scilicet homo sit paratus hoc facere, si opus fuerit. Non tamen hoc semper tenetur facere actus: quia nec ipsi Dominus hoc fecit; sed cum suscepisset aliam, dixit: Quid me cædis? ut habetur Ioannis xviii. Et ideo etiam circa verba contumeliosa, quæ contra nos dicuntur, est idem intelligendum. Tenemur enim habere animum paratum ad contumelias tolerandas, si expediens fuerit. Quandoque tamen oportet ut contumeliam illatam repellamus, maxime propter duo. Primo quidem propter bonum alius qui contumeliam inferit, ut videlicet eius audacia reprimatur, & de cetero talia non attemptet, secundum illud Prov. xxvii. Responde sulto iuxta humilitatem suam, ne sibi sapiens videatur. Alio modo propter bonum multorum, quorum profectus impeditur propter contumelias nobis illatas. Unde Gregorius dicit super Ezech. hom. ix. *Hi quorum vita in exemplo imitationis est posita, debent, si possint, detrahentium sibi verba contempnere; ne eorum predicationem non audiant qui audire poterant, & ita in pravus moribus remanentes bene vivere contemnant.* Plura Sanctorum exempla allegat S. Thomas opus. xiv. quibus evincit, viros apostolicos frequenter restitisse contumelias, & impolurias; atque apologeticos libros scripsisse, ut suam defenderent famam. Advertit tamen, in spiritu lenitatis, & mansuetudinis id præstandum esse. Hæc enim scribit quodlib. x. art. 13. *Quod utrumque, scilicet & contemptus famæ & appetitus, potest esse laudabile, & vitiosum. Fama enim non est necessaria homini propter seipsum, sed propter proximum respiciendum. Appetere ergo famam propter seipsum, caritas est; appetere vero propter seipsum, ad invanem gloriam pertinet. E converso contemptus famæ ratione insipientis, humilitatis est; ratione vero proximi, ignorantia, & crudelitas.**

V. Utrum contumeliarum tolerantia, an earundem impugnatione expedienter in praxi sit, diiudicari nequit, nisi plures circumstantiæ consulantur, qualitas scilicet persone cui irrogatur contumelia, conditio persone contumeliantis, natura contumelie, & alia huiusmodi. Quando prudenter prævidetur fore ut

auditores contumeliarum ex tolerantia, & christiana patientia adficerent, ac silentium, & tolerantiam non ignavia, animique infirmitati, sed virtuti patientiæ tribuant, tum patientia exercenda est, potissimum, si contumelia, & convicia solum personam inspectent, non ministerium, professionem, vel doctrinam. Hac defensionis via Religiosis securior est. Hi enim peculiari iure patientiam profiterentur, humilitatem, & mundi contemptum. Communiter mundi homines magis adficerentur ex Religiosorum patientia, quam ex defensione. Si contra prudenter provideatur, dissimulationem, patientiam, & tolerantiam adscriptum iri aut afflictae causae, aut mentis imbecillitati, aut obfidiendi impotentiae, tum repellere contumeliam expediens videtur. At, ne spiritus vindictæ, iraque, sub larva zeli boni publici latitans, in impositores, & contumeliosos irruat nimis vehementer, nunquam sibi fidendum; sed consilium prudentium, proborumque virorum audiendum est. Raro in patientia & dissimulatione, frequenter in propugnatione peccatum occurrit. Idque, ut dixi, locum habet, quando defensio solum personam contumeliis afflictam spectat; secus si veritas aliqua, aut sanior doctrina in discrimen adducatur, vel contumeliosis verbis profcindatur: tum enim exaltanda vox est, ac tendens calamus semper contra errorem, ut farta testæ doctrinæ veritas custodiatur. Sanctorum exempla hoc nos docent.

VI. Quæst. III. Licet ne obiree testifium crimen, quoties hoc conducit ad tuam tuendam famam? Resp. Adfirmant plures Probabiliter. Salmanticenses tract. xlii. cap. xiv. punct. 2. num. 18. laudant Bannez, Ledesma, Ioannem La Cruz, & Dicastillum. P. Dominicus Viva tribuit hanc opinionem Caramelli in sua Theologia Fundamento, n. 1051. Subdit Cardinale de Lugo Probabilem speculative reputare præfatam opinionem. Quid hæc de te doceat P. Thomas Tamburinus, dictum est cap. 1. istius Libri, ubi verba eiusdem Tamburini dedimus. Ne in confutanda manifesta laxitate diutius immoremur, transferenda sunt propositiones 43. & 44. damnatae ab Innocentio XI. quarum prima hæc est. *Quidni non nisi ventiale sit detrahentis auctoritatem magnam sibi noxiam falso crimine elidere?* Altera. *Probabile est non peccare mortaliter qui imponit falsum crimen alicui, ut suam iustitiam, & honorem defendat.* Harum propositionum, atque adeo propositæ questionis falsitas ex se patet. Mentiri quippe in materia gravi peccatum grave est. Qui

imponit iniquo testi crimen falsum, mentitur in re gravi. Ergo graviter peccat. Nec tantum virtuti veracitatis, sed etiam iustitiæ, tum legali, si fiat in iudicio, tum commutativæ, si fiat inter privatas personas, opponitur; & debitum inducit restitutionis. Quod adverterit tale mendacium iustitiæ legali, ostenditur. Iudex etenim iure potitur ne a quopiam decipiatur in sui officii administratione. Qui imponit falsum crimen iniquo testi, decipit iudicem, eumque impellit ad condemnandum reum ob crimen ab eo non perpetratum. Ergo ledit iustitiam legalem in iudiciorum administratione. Perturbat quippe, quæ debitum imponit restitutionem, quæ violatur iustitiæ commutativa, quando lesitur ius, quod quisque habet, ne ab aliis infametur. Sed telis, tametsi iniquis, ius habet ne falso crimine infametur. Ergo mendacium istud, seu verus calumnia hæc, qua falsum affingitur testi flagitium, iustitiam pervertit commutativam.

CAPUT III.

De susurratione, derisione, & maledictione.

I. Quæst. I. Quid sit susurratio, & quomodo a detractio differat? Resp. Susurrationem committunt desinunt Theologi cum D. Thoma, quod sit verbum seminanis inter amicos discordias. Quare notio propria susurrationis est infringere amicitiam. Unde specie differat a detractio. Hæc quippe famam proximi diminuit, denigratque; illa amicos separat. D. Thomas his verbis susurrationem explicat, & discrimen eius a detractioe patefacit 2. 2. qu. xlv. art. 1. *Susurratio, & detractio in materia conversationis, & etiam in forma, sive in modo loquendi: quia uterque malam occulte de proximo dicit: propter quam similitudinem interdum unum pro alio ponitur.* Unde Eccl. v. *super illud non appelleris susurro, dicit Gloss. id est detractor.* Differit autem in fine: quia detractor intendit denigrare famam proximi: unde illa mala de proximo præcipue profert ex quibus proximus infamari possit, vel saltem diminui eius fama; susurro autem intendit amicitiam separare, ut patet per Gloss. in dictam, & per illud quod dicitur Prov. xxvi. *Susurrone subvertitur iurgia conquiescunt.* Et ideo susurratio mala profert de proximo que possunt contra ipsum commovere animum audientis, secundum illud

hud Eccl. xxvii. *Vir peccator conturbabit amicos, & in medio pacem habentium immitteret inimicitias...* Ad tertium dicendum, quod bilinguis proprie dicitur susurro. Cum enim amicitia sit inter duos, mittitur susurro ex utraque parte amicitiam rumpere. Et ideo dicitur de bilinguis utitur ad duos, nisi dicens malam de linguis dicitur Eccl. xxviii. *Susurro, & bilinguis maledictus est.* & Subsidiario: Multos enim turbavit pacem habentes.

II. Susurratio itaque genere suo peccatum mortale est, & quidem gravius ipsa detractioe. Quoniam susurratio altius bonum destruit, videlicet commune. Perturbat quippe, propter susurrones ledit infeli bono communi. Fama, quæ detractioe laeditur, via est, & dispositio ad amicitiam, quæ in humana societate necessaria est. Exleribamus verba ipsius Angelici loc. cit. art. 2. *Peccatum in proximum tanto est gravius, quanto per ipsam maius noverunt proximo inferitur. Noverunt autem tanto maius est, quanto maius est bonum quod tollitur.* Inter cetera vero exteriora bona præminet amicus: quia sine amico nullus vivere potest, ut patet per Philos. VIII. Ethic. Unde dicitur Eccl. vi. *Amico fidei nulla est comparatio. Fama autem ipsa, quæ per detractioem tollitur, ad hoc maxime necessaria est, ut homo idoneus ad amicitiam habeatur.* Et ideo susurratio est maius peccatum quam detractio; & etiam quam contumelia: quia amicus est melior quam honor, & amari quam honorari.

III. Quæst. II. Licita ne est aliquando susurratio? Resp. Malitia specifica susurrationis est sine desinunt, non ex materiali obiecto, inquit Angelicus loc. cit. ad 1. Susurratio que honestam amicitiam, & concordiam discendit, ea est que reprobatur ut gravissimum peccatum. Susurratio vero que perniciam amicitiam dissolvere studet, licita est, & laude digna, si finem bonum spectet, debitamque circumstantiam servet. *Susurrare* (inquit Sotus Lib. V. qu. xi. art. 1. §. Alterum dubium) ad dirimendam perniciam amicitiam, dummodo citra infamationem fiat, virtus est; etiam si nonnulla naturalia vitia hominis commoveantur; ut si ad dirimendum bonum ab amica, dicas esse deformem, atque infusam. Ad hoc autem ut susurro licite perniciam amicitiam dissolvat, mediis licitis uti debet, & a falsis delictis abstinere. Verita vitia ordinis naturæ occulta, immo etiam moralia, inquit Salmanticenses tract. xlii. cap. iv. punct. 3. num. 21. regei possunt. In

manifestandis tamen morum vitis oculis majori cautione opus est. Conandum primo-falæ exhortatione, & communium rationum explanatione perniciam infringere amicitiam. Post natura defectus reterege quis potest. Possunt tamen, si amicitia, vel confederatio in damnum communitatis, puta disciplina regularis, vel publica tranquillitatis conspiciet; tunc poteris morum quoque crimina patefacere, ledere ore caritatis tunc moderato, ut nimirum tantum, & non amplius mali patefacere, quantum satis sit ad dissolvendam amicitiam bono communi infusam.

IV. Quæst. III. Licita ne est quorundam amicitiam dissolvere, non ut inimici fiant, sed ut locum amici expulsi occupet? Resp. Explicanda quæstio est. Titius videt Sempronium amicum esse, & familiarem Prælati, vel Principis. Adverte amicitiam eorum utilitatem locum, & commoditatem parere. Titius ambit hanc amicitiam Prælati, Principis, Magnatis &c. At ferri nequit ut eam allequi valeat, nisi ab eadem excludatur Sempronius. Queritur, licite ne Titius valeat deponere. Queritur, licite ne Titius valeat deponere naturales Sempronii narrare; ut illo ab amicitia reiecto, locum eiusdem occupet. Adfirmant Salmanticenses tract. xlii. c. iv. punct. 3. nu. 22. Quoniam, inquit, cuius licitum est, sublati vi, & fraude, illud sibi comparare bonum quod ex gratuita voluntate pendet; tametsi hinc alius expellatur. Porro amicitia, bonum datum est, ab alterius voluntate pendens. Ergo quique huius illud indilipi iure potest, etiam alius repellendus sit. Laudant pro hac opinione Sotum, Aragosa, Pradam, Serram.

V. Hæc sententia repugare mihi videtur infuso illi a natura principio: *Quod tibi non vis fieri, alteri ne feceris.* Semper audivi, simplices Christianos, calumniosa Theologia non edoctos, ledere lumen superiorum vultum signato a Deo persusos, conscientia huius vitæ vertere proximi defectus etiam naturales reterege, ut obvios exaggerare, ut, proximo ab utili amicitia expulso, eiusdem teneant locum. Fateor, cuique licitum esse honestis mediis, vilique amicitiam, & patrocinia procurare sibi, etiam si prævidet quod, si ipse includatur, expellendus alter fit. Ad nego, licitum esse alterius defectus ad examen amici, seu patroni, a quo reiciendus est amicus, revocare, eisdem ob oculos statueri, & exponere eum in finem, ut alter pellatur. Hæc ne tecum peragi velles? Minime gentium. Cur ergo eadem tu adverteris proximum

ximum tuum agis? Accedit quod vix hæc erit in praxi valeant, quin invidia, susurratio, & detractio linguam dirigant, & flagitiosissime moderentur. Hinc inimicitia, rixæ, mutua inreclina odia & detractioes gravissimæ. Hanc nostram sententiam defendunt Bannez 2. 2. quest. lxxv. art. 2. Azorius III. Part. Lib. XIII. cap. VIII. dub. 5. alique plures.

VI. Quæst. IV. Quid sit derisio? Resp. Communis eius definitio est: Verborum ludis ex proximi defectibus, ut erubescat. Finitio hæc distinguit irrisionem a contumelia, quæ honorem deprimit; a detractioe, quæ famam lædit; a susurratione, quæ amicitiam frangit. Irrisio autem pudorem inducit, & verecundiam. Hæc doctrina traditur a Div. Thoma 2. 2. quest. lxxv. art. 1. Peccata verborum precipue pensanda sunt secundum intentionem proferentis. Et ideo secundum diversâ quæ quis intendit contra alium loquens, huiusmodi peccata distinguuntur. Sicut autem aliquis conviciando intendit conviciati honorem deprimit, & detrachendo diminuire famam, & susurrando tollere amicitiam; ita etiam irridendo aliquis intendit quod ille qui irridendo erubescat. Et quia hic finis distinctus est ab aliis, ideo etiam peccatum derisionis distinguitur a premiis peccatis. Irrisiones omnes sunt eiusdem speciei, nisi malitiam alius virtutibus oppositam contrahant. Deum & quæ ad Deum pertinent, irridere blasphemia est. Parentum irrisio adversatur pietati: de qua irrisio Salomon scribit Proverb. xxx. Occidit qui subsannat patrem, & qui despiciat partem matris sue, effundit enim cor de torrentibus, & comedit eum filii aquile. Infuoriam quoque derisio scelus est gravissimam, eo quod in contemptum virtutum, & sanctitatem adducat. Clarius & distinctius hæc omnia docet Angelicus loc. cit. art. 2. Dicendum, quod irrisio non fit nisi de aliquo malo, vel defectu. Malum autem, si fit magnum, non pro ludo accipitur, sed seriose. Unde, si in ludum, vel risum vertatur, ex quo irrisio, vel illusio nomen sumitur; hoc est, quia accipitur ut parvum. Potest autem aliquod malum accipi ut parvum dupliciter: uno modo secundum se; alio modo ratione persone. Cum autem aliquis alterius persone malum, vel defectum in ludum, vel risum ponit, quia secundum se parvum malum est, est veniale, & leve peccatum secundum suum genus. Cum autem accipitur quasi parvum ratione persone, sicut defectus puerorum, & stultorum parum ponderare solentur, sic aliquem illudere, vel

irridere, est eum omnino parvipendere, & eum tam vilem estimare, ut de eius malo non sic curandum, sed sit quasi pro ludo habendum. Et sic derisio est peccatum mortale, & gravius quam contumelia; quia similiter est manifestio: quia contumeliosus videtur accipere malum alterius seriose, illorum autem in ludum; & ita videtur esse maior contemptus, & dehonoriatio. Et secundum hoc illius est græve peccatum, & tanto gravius, quanto maior reverentia debetur persone quæ illudatur. Unde gravissimum est irridere Deum, & ea quæ Dei sunt, secundum illud Isaia xxxvii. Cui exprobrabit, & quem blasphemabit, & super quem exaltati vocem tuam? Et postea subditur: Ad sanctum Israel. Deinde secundum locum tenet irrisio peccatum... Deinde iustorum aerisio gravis est, quia honor est virtutis premium. Et contra hoc dicitur Job xvi. Deridetur iusti simplicitas: quia quidem derisio quæ valde nociva est: quia per hoc homines bene agendo impediuntur, secundum illud Greg. Qui in aliorum actibus exoritur bona respiciunt, mox ea manu possidere exprobrationis evellunt. Itaque, si derisio iocosa sit de levi malo, aut nullam, aut veniale crimen est. Ad virtutem enim eutrapelia, seu honeste oblectationis revocari interdum possunt moderata, & caute derisiones de levi alicuius defectu. Quandoque tamen accidere valet ut quis graviter peccet, deridendo alterum ob malum non adeo magnum; si irridens prævideat, gravissime contristandum proximum suum ob leve illud malum quod obicit. Cavendum ergo a proximi derisione: quoniam aliquando delinquit graviter potest contra caritatem ob gravem tristitiam quæ afficitur persona derisa. Non ideo tamen facile damnandi gravis culpe derisores sunt, quando iocosi causa levis defectus exprobrant. Nam qui ob irrisionem levium defectum graviter perturbatur, illius gravis commotionis causa non est irrisio, sed eius fatuitas, & stultitia. Quare sibi imputare debent suam gravem afflictionem illi qui de rebus exipuis, plus iusto erubescunt, & pudore suffunduntur, & tristitia vexantur.

VII. Quæst. V. Quid sit maledictio? Resp. Maledictionis naturam, & qualitates mira consuetæ claritate explicat D. Thomas 2. 2. quest. lxxv. art. 1. his verbis. Dicendum, quod maledicere idem est quod malum dicere. Dicere autem tripliciter se habet ad id quod dicitur. Uno modo per modum enuntiationis; sicut aliquid exprimitur modo indicativo: & sic maledicere nihil aliud est quam malum al-

terius

terius referre: quod pertinet ad detractioem. Unde quandoque maledicti detractores dicuntur. Alio modo dicere se habet ad id quod dicitur, per modum causæ: & hoc quidem primo & principaliter competit Deo, qui omnia suo Verbo fecit, secundum illud Psal. xxxiii. Dixit, & facta sunt; consequenter autem competit hominibus, qui verbo suo alios movent per imperium ad aliquid faciendum: & ad hoc instituta sunt verba imperativi modi. Tertio modo ipsum dicere se habet ad id quod dicitur, quasi expressio quadam affectus desiderantis id quod verbo exprimitur: & ad hoc instituta sunt verba optativi modi. Prætermissis ergo primo modo maledictionis, qui est per simplicem enuntiationem mali, considerandum est de aliis duobus. Ubi scire oportet, quod facere aliquid, & velle illud, se consequuntur in bonitate, & malitia, ut est supra dictis patet. Unde in istis duobus modis, quibus malum dicitur per modum imperantis, vel per modum optantis, eadem ratio est, aliquid licitum, & illicitum. Si enim aliquis imperet, vel optet malum alterius, in quantum est malum, quasi ipsum malum intendens, sic maledicere utroque modo erit illicitum: & hoc est maledicere per se loquendo. Si autem aliquis imperet, vel optet malum sub ratione boni, sic est licitum, nec erit maledictio, per se loquendo, sed per accidens: quia principalis intentio dicens non fertur ad malum, sed ad bonum. Contingit autem malum aliquod dici imperando, vel optando, sub ratione duplicis boni. Quandoque videtur sub ratione iusti; & sic videtur licite maledicti illi cui præcipit iustum penam inferri: & sic etiam Ecclesia maledicit anathematizando, sicut etiam propheta in Scripturis quandoque imprecatur mala peccatoribus, quasi conformantes voluntatem suam alicuius iniustitiae; licet hæc imprecationes possint etiam per modum pronuntiationis intelligi. Quandoque vero dicitur aliquod malum sub ratione vitii: puta cum aliquis optat aliquem peccatorem pati aliquam aegritudinem, aut aliquod impedimentum, vel ut ipse melior efficiatur, vel ut scilicet ab aliorum nocimento cesset.

VIII. Maledictio ergo, de qua nunc loquimur, vel imperando, seu imperando, aut optando alicui malum, committitur; ut si dicas: Abi in malum crucem: utinam diaboli te rapiat. Hæc maledictio suo genere peccatum mortale est, inquit Angelicus Doctor, loc. cit. art. 3. Maledictio, de qua nunc loquimur, est per quam pronuntiat malum contra aliquem vel imperando, vel optando. Velle autem, vel imperio movere ad malum alterius,

secundum se repugnat caritati, quæ diligimus proximum, volentes bonum ipsius: & ita secundum suum genus est peccatum mortale, & tanto gravius, quanto personam cui maledicimus, magis amare, & revereri tenemur. Unde dicitur Levit. xx. Qui maledixerit patri suo, & matri, morte moriatur. Contingit tamen verbum maledictionis prolatum esse peccatum veniale vel propter parvitatem mali quod quis alteri maledicendo imprecatur, vel etiam propter affectionem eius qui proferat maledictionis verba, dum ex levi motu, vel ex ludo, aut ex suppositione aliqua talia verba profert: quia peccata verborum maxime ex affectu pensantur.

IX. Peccatum illud frequentissimum est præsertim in rusticis, & mulieribus, quæ, quod imbecilliores sunt, eo importentiori abripiuntur ira. Ut illius peccati gravitatem extenuent, impetum iræ pretexunt. Transacto enim, inquit, illo iræ impetu, imprecatio mali displicuit. Tanta obducunt caritate, ut peccatum peccato excusare audent. Ira ipsa peccatum est, & tum est mortalis, cum rationis lumen profus, veluti ebrietas, obnubilat, ut quod rectum, & malum est, non discernatur. Quare haud sunt facile admittenda excusationes patris, matris, alicuiusque, dum dicunt, se ira percitos maledixisse. Utique interdum eiusmodi imprecationes non excedunt culpam venialem ob supbrenem mentis, atque inadvertentiam, absque propria culpa rationem præventientem. Ceterum frequenter etiam sunt peccata mortalia.

X. Triâ requiruntur ut maledictio sit peccatum mortale. I. ut ex animo fiat. II. ut deliberate. III. ut malum optatum, seu imperatum sit grave. Sæpe parentes oretenus maledicunt filiis absque magno impetu iræ, aut etiam iocosi causa. Hæc maledictiones, scilicet ablati, culpam non excedunt venialem. Ceterum, quando maledictio in ipso impetu iræ evomitur, sine parentis, five alii, valde timendum est ne ira transeat in odium, & animam letaliter feriat. Quod, prolate imprecatione, & extincto iracundia furor, illos penetrat, haud est indicium sufficientis, mortalem non fuisse imprecationem. Nam, ut sit mortalis, fat est illo momento, quo imprecationem contorques in alium, ex animo id peregrisse; tamen situm te penitentem. Omnes passiones, impetu expleto, languent, ut patet in fornicatore, homicida, aliisque. Tantum abest ut ira committere auserat malitiam imprecationis, quin sæpius argumento est unde colligere liceat gravem extitisse culpam; quando nempe ira furor

cont-

vis affectionibus, moribus, & consuetudinibus dedunt. Et hac via inquirunt a parentibus in filios, ab his in nepotes propagantur. Hæc omnia pluribus confirmantur & pernentia documentis potest. Ipse pluries a penitentibus, quos habitibus imprecandi, & peccandi irretitos increpuit, atque iræ, præveque consuetudinis malitiam, atque æternæ huius dicitur manifestavi, hæc accipi responsa: si olim ceteri Confessarii hæc nobis aperuissent, si ammonuissent, si nos lacramentis indignos declarassent, ab eisque remouissent, minime nunc in hoc vitiorum cœno volueretur; sed tanta iniquitatis terrore perterrifici, iam pridem ab his expediti vinculis emendationem nostram sedulo curavissimus. Phryges ego, plures alii docti probeque sacri ministerii limba a penitentibus audire responsum. Porro quam sit hæc imprecandi consuetudo enormis, inde etiam colligi potest quod omnes Christiani bene morati eam detestantur. Si quis (inquit Angelicus in Pl. XII, lit. K.) ex lapsu lingue aliquid inordinatum dicat, facilius portatur... si quis autem os suum implet maledictionibus, tunc ex malitia propria procedit, secundum illud Matth. xii. Ex abundantia cordis os loquitur. Et tamen nostro tempore locum habet quod ait Olea cap. IV. Maledictum, & mendacium inuadaverunt.

XI. Quare minime aridæ doctrina Salmanticæ, qui tract. xiii. cap. iv. post. 4. non. 28. hæc scribunt. „ Ex quo sit, tria „ necessario requiri ut maledictio sit peccatum mortale. Primum quod ex animo, & „ intentione malum imprecetur. Secundo, „ quod ex perfecta deliberatione procedat tam „ illi imprecato. Tertio quod optatum malum „ grave sit. Quolibet ex his deficiente, etiamsi „ ex iræ, & mala consuetudine maledictio „ procedat, non erit mortale. “ Si hæc doctrina consistat, qui ex impetu libidinis, & pravo habitu fornicantur, & ex impetu iræ, & iniqua consuetudine blasphemant, perirant, quod habent proximum, non peccatum peccatum mortiferum. Ipsa consuetudo irascendi, & imprecandi, mala est, scandalosa plena. Hanc doctrinam præfati Theologi tribunt *Axorio*, *Dianæ*, *Dicaßillo*, *Trollencho*, *Lugoni*, *Molina*. Veror nec eiusmodi opinio, zelo zelera minuendi in hominibus adinventia, in causa sit cur mundus christianus scateat maledictis, peririis, obicem colloquis, blasphemis, aliisque flagitiis. Patres, inatrociter imprecari, iurare, obtinere loqui in more habent. Filii a parentibus hæc, antequam malitiam digmoscere valeant, cum læsæ hauriant. Patentes non corriguntur, quod nolint vim passionibus suis inferre, nolint frenum lingue imponere, nolint serio in salutaris æternæ negotium incumbere. Hinc habitus consuetudineque pravas contrahunt, & eidem veluti funibus divinciuntur. Confessarii & recentiores Theologi, non tantam hominum multitudinem mortalis peccati damnant, & cum ex alia parte ad meliorem revocare illos frugem nequeant, benignitate summa decernunt, eos qui ex iræ, & pravo habitu imprecantur, atque adeo peccant, vel blasphemant, non peccare. Christiani Theologorum, & Confessariorum benignitatem experti, studio, curaque sese emendandi neglecta, desides, ignavique sunt, seque suis pra-

vis affectionibus, moribus, & consuetudinibus dedunt. Et hac via inquirunt a parentibus in filios, ab his in nepotes propagantur. Hæc omnia pluribus confirmantur & pernentia documentis potest. Ipse pluries a penitentibus, quos habitibus imprecandi, & peccandi irretitos increpuit, atque iræ, præveque consuetudinis malitiam, atque æternæ huius dicitur manifestavi, hæc accipi responsa: si olim ceteri Confessarii hæc nobis aperuissent, si ammonuissent, si nos lacramentis indignos declarassent, ab eisque remouissent, minime nunc in hoc vitiorum cœno volueretur; sed tanta iniquitatis terrore perterrifici, iam pridem ab his expediti vinculis emendationem nostram sedulo curavissimus. Phryges ego, plures alii docti probeque sacri ministerii limba a penitentibus audire responsum. Porro quam sit hæc imprecandi consuetudo enormis, inde etiam colligi potest quod omnes Christiani bene morati eam detestantur. Si quis (inquit Angelicus in Pl. XII, lit. K.) ex lapsu lingue aliquid inordinatum dicat, facilius portatur... si quis autem os suum implet maledictionibus, tunc ex malitia propria procedit, secundum illud Matth. xii. Ex abundantia cordis os loquitur. Et tamen nostro tempore locum habet quod ait Olea cap. IV. Maledictum, & mendacium inuadaverunt.

XII. Quæst. VI. Licet non est maledicere creaturis irrationalibus? Resp. Hanc etiam questionem ita enucleat Angelicus discipit, ut nulla egeat expositione. Quare illius tantum verba transcribam, quibus varios. Scripturæ textus explicat. Inquit ergo 2. 2. quæst. lxxvi. artic. 2. *Creatoris irrationalibus bonum, vel malum dicitur contingere in ordine ad creaturam rationalem, propter quam sunt. Ordinantur autem ad eam multipliciter. Uno quidem modo per modum subventionis, in quantum scilicet ex creaturis irrationalibus subventionem humane necessitati: & hoc modo Dominus homini dixit Gen. iii. Maledicta terra in opere tuo, ut scilicet per eius fertilitatem homo puniretur. Et ita etiam intelligitur quod habet Deuter. xxviii. Benedicta herrea tua: & infra: Maledictum horreum tuum. Sic etiam David maledixit montes Gelboe, secundum Gregorii expositionem. Alio modo creatura irrationalis ordinatur ad rationalem per modum significationis: & sic Dominus maledixit siculeban in significationem Iudææ. Tertio modo ordinatur creatura irrationalis ad rationalem per modum contingentis, scilicet temporis, vel loci: & sic maledixit Iob diei natiuitatis sue propter culpam originalem, quam nascendo contraxit.*

traxit, & propter sequentes poenaltates: & propter hoc etiam potest intelligi David maledixit montes Gelboe, ut legitur II. Reg. i. scilicet propter eadem populi quæ in eis contigerat. Maledicere autem rebus irrationalibus, in quantum sunt creaturae Dei, est peccatum blasphemiae: maledicere autem eis secundum se consideratis, est otiosum, & vanum, & per consequens illicitum.

XIII. Nec diabolo ipsi maledicendum esse, Angelicus docet loc. cit. artic. 1. ad 4. h. verbum. In diabolo est considerare naturam, & culpam. Natura quidem eius bona est, & a Deo; nec eam maledicere licet. Culpam autem eius est maledicenda, secundum illud Iob. lxxi. Maledicant ei qui maledicunt diei. Cum autem peccator maledicit diabolum propter culpam, seipsum simili ratione iudicat maledictione dignum: & secundum hoc dicitur maledicere animam suam. Et hic est sensus illius textus Eccl. xx. Dum maledicet impius diabolum, maledicit ipse animam suam.

CAPUT IV.

De detractioe.

I. Detractionis flagitium, commissio facile, emendatione difficile, usu universalissimum, explicandum aggredior. Apostolus Iacob cap. iii. linguam affimulat clavum navis, equi freno, flammæque ignis. Quibus exemplis illud nobis innotuit, quod sicut navis ad scopulos pervenit, si clavus bene movetur; equus recta currit, si fropino regatur freno; ignique illuminat, & calefacit, si flamma intra iusta confinia coercetur; ita probe & sancte vivit homo linguam suam cavet custodiam: & contra, sicut navis clavo destituta ad scopulos allidit, equus freno solutus in præcepis ruit, & ignis abique custodia universa incendit, voratque; ita, nisi lingua diligenter, severaque custodia cohibeatur, anima hominis in omnium vitiorum sentinam prolabitur. Verba ipsius Apostoli exscribamus. In multis enim offendimus omnes. Si quis in verbo non offendit, hic perfectus est vir. Potest enim freno circumducere totum corpus. Si autem equus freni in ore mittimus ad consentiendum nobis, & omne corpus illorum circumferimus. Ecce & naves, cum magnæ sint, & a ventis validis minentur, circumferuntur a modico gubernaculo, ubi impetus dirigitur voluerit. Ita & lingua medicum quidem membrum est, & magna exaltat. Ecce quantum ignis quam magnum sylvam incendit! Et lingua ignis est, universitas iniquitatis. Hoc

textu explicat Apostolus difficillimam linguæ custodiam, & malorum multitudinem, quæ indisciplinam linguam consequuntur. In hac doctrinam divinitus traditam intendere animam vellem nonnullis qui, cum longa vitii illis que famam, honoremque denigrant, abint, licitum sibi existimant aliorum famæ detrachere, ceterisque in proximi defectibus, & irrisionibus profcindere, iidemque phantasticissimi, imprudentiae, & tantum non iustitiam, labem aspergere. Turpiloquia, viliumque hominum phrales, & proverbialia, vix rusticorum ore digna, passim suis miscent verboribus: & eo cæcitate peringunt, ut se virtute præditos reputent, quam omnibus vitii inquinaunt. Ignorat miseri homines oraculum divinum: Qui deficit in uno, factus est omnium reus. Quot lingua sola non occidit? Istorum malitia eo est gravius, atque inexcusable, quod linguæ peccata non sunt commodatorum vel temporale pariunt. Non est quod innumeris Scripturæ textus adversus detractores commemorem: quia vix esset scribendi finis. Notiorum ergo dumtaxat detractiois, eiusque gravitatem paucis exponam.

II. Quæst. I. Quid sit detractio? Resp. Eit, inquit D. Thomas 2. 2. quæst. lxxiii. art. 1. *denigratio alienæ famæ per occultæ verba.* Communiter proximi famæ denigratur per verba occulta: quia illo absente eisdem occulta crimina manifestantur. Ceterum non infrequenter contingit quod presente proximo illius famæ detrachatur. Et tunc detractio est emulæ contumelia. Quare contumelia directæ fertur in hominem presentem, ut eum deprimat, adeoque illius honorem lædit. Detractio directæ intendit diminuerè, seu obscurare proximi famam, quæ insidet aliorum mentibus. Fama enim, ut dixi supra, est opinio extimatio, seu persuasio alienæ virtutis, & probitatis.

III. Quæst. II. Detractio est ne genere suum peccatum mortale? Resp. Adfirmant omnes, hancque rationem prodit Angelicus 2. 2. q. lxxii. art. 1. *Peccata verborum maxime sunt ex intentione dicentis diuadanda. Detractio autem secundum famam rationem ordinatur ad denigrandum suam alicuius. Unde ille per se loquendo detrachit qui ad hoc de aliquo ob loquitur, eo absente, ut eius famam denigret. Auferre autem alicui famam valde grave est: quia inter res temporales videtur fama esse pretiosior, pro cuius defectum impeditur homo a multis bene agendis. Propter quod dicitur Eccl. xli. Curam habe de bono nomine: hoc enim*

enim magis permanebit tibi quam mille thesauri magni, & pretiosi. *Et ideo detractio, de se loquendo, est peccatum mortale. Contingit tamen quandoque quod aliquis dicit aliqua verba, per quae diminuitur fama alicuius, non hoc intendens, sed aliquid aliud. Hoc autem non est detrabere per se, & formaliter loquendo, sed solum materialiter, & quasi per accidens. Et si quidem verba, per quae fama alterius diminuitur, proferat aliquis propter aliquod bonum necessarium, debitis circumstantiis observatis, non est peccatum, nec potest dici detractio. Si autem proferat ex animi levitate, vel propter causam aliquam non necessariam, non est peccatum mortale, nisi forte verbum quod dicitur, sit adeo grave, quod notabiliter famam alicuius laedat, & praecipue in his quae pertinent ad honestatem vitae: quia hoc ex ipso genere verborum habet rationem peccati mortalis. Et tenetur aliquis ad restitutionem fame, sicut ad restitutionem civitatis rei subtractae. Duplex ergo detractio Angelicus distinguit: alteram formalem, qua quis ex animo infamandi proximum eius crimina occulta alius patefacit; alteram materialem, qua non denigrande famae animo, sed alio fine, occulta aliorum scelera reteguntur. Prima nunquam est absque peccato; secunda iuxta finem diversitatem, bonitatem, aut malitiam habet.*

IV. *Quaest. III. Quot modis detractio perpetratur? Octo communiter recensentur, his verbis contenti.*

Imponeas, arguas, manifestans, in mala verens.

Qui negat, aut reticet, minus, laudat, ve venisse.

Septem modis recenset Doctor Angelicus 2. 2. *quae. lxxxiii. art. 1.* in quibus comprehenditur etiam octavus. Distinguit primum detractio in directam, & in indirectam his verbis ad 3. *Aliquis dicitur detrabere, non quia diminuit de veritate, sed quia diminuit famam eius. Quasi quidem si quandoque directe, quandoque indirecte. Directe quia in quadruplex est. Uno modo, quando peccatum ad alios suis verbis: tertio, quando testatur: quartum, quando dicit quod est bonum, & in indirectam factum. Indirecte autem, dicit mala intentione alterius, vel malitiose reticendo, vel diminuen- do. In hoc ultimo modo continetur octavus frigidè laudando. Gravius enim aliquid dicitur frigidè laudari quam graviter vituperari.*

V. *Primo itaque proximus diffamatur, ipsi quae detrahitur, falsum et crimen imponendo: quae detractio species omnium gravissima*

est, vocaturque calumnia. Secundo frater iniuste traditur, dum illius peccatum augetur. Nam augmentum istud calumnia est, quae falsum crimen imponit. Quando crimen verum occultum est, si reveletur, committitur tertio modo detractio. Tandem, si quod bonum est, aut adiaphoron, promulgetur tamquam malum, aut prava intentione factum. Hi quatuor modi recta proximi famam peccant, eamque profcindunt. Indirecte vero fama laeditur, negando alterius bonum, vel illud malitiose reticendo, dum silentium praevigilatur fore confirmationem detractiois; vel bonum quod narratur minuendo; vel denique frigidè laudando, quando haec veritas laus in detrimentum proximi cedit. Advertendum, solum reticentiam non inducere debuit restitutionis, quando non sit peculiare debitum ex officio manifestandi alterius merita. Omnes praefati modi sunt eiusdem speciei. Alius tamen alio gravior est iuxta circumstantiarum diversitatem.

VI. *Quaest. IV. Est ne peccatum grave conficere libellos famulos? Resp. Antequam responsum praebetur, quid sit libellus famulos, dicendum est. Communis sensus hinc est circumferitur. Scriptura est, aut signum, in quo continetur alterius infamia secreta, vel non omnino publica, ut publica sit, aut in plerisque notitiam statim, vel paulatim deveniat. Libellus ergo famulos vel scriptura, schedula, folio, aut libro, vel signo aliquo consistat potest; ut si ad alterius iannam, vel fenestram appendas cornua eo sine ut indices uxoris adulterium, ipsumque virum cornutum. Dicitur infamia secreta: nam, si crimina publicata sint, non est libellus famulos. Item libellus famulos haud est, dum quis exercendigenii causa quidquam de alio scribit; dummodo animo non publicandi id fiat, nec periculum sit ne publicetur. Item libellus famulos non est, si zelo correctionis, vel reparationis mali noxii Republicae, aut communitatis, alicuius occultum crimen manifestetur.*

VII. *Quando itaque publica scriptura occulta crimina revelantur, aut falsa imponuntur, ut in aliorum notitiam deveniant, libellus appellatur famulos, vel infamatorius. Nominè libelli venit etiam pagina, schedula, folium in quo infamia proximi continetur; ut sunt satyrae. Item qui, nomine proprio occultato, ad iudicem deferre alicuius scelera, ut vi illius delationis ad inquirendum procedatur, libellum famulos conficit; etiam si ceter testes, qui confirmare crimen valent. Quoniam nequit iudex, vel superior vi ralis*

feci-

scripturae ad inquisitionem procedere; ut statutum est cap. *Inquisitionis*, etique communis Doctorum sententia.

VIII. *Explicata libelli famosi notione, responderetur quaestioni propositae: grave crimen perpetrare libellorum huiusmodi Auctores: eoque gravius, quo latius fama profcinditur. Libelli enim famosi non modo in praesens famam laedunt proximorum, sed in posterum quoque diffamationem derivant. Permanent enim eiusmodi scripturae, & ab aliis transcribuntur. Nec minuit Scriptoris Ycelus, quod libellus a viro probò inventus flammis addicitur. Quoniam scriptor iam ex parte sua totum posuit quod ad alterius famam conducit. Peccant ergo libellatores tum contra iustitiam, tum contra caritatem; atque adeo delationis publicae debito constringuntur, si publice diffamatus proximus fuerit. Idque praesumendum est aut altera scriptura, in qua retrahitur vitia evulgata, aut praecoxis voce, aut alia via, prudentis Theologi iudicio praescribenda.*

IX. *Præter culpam, penas iure civili, & canonico latas incurrit libellatores famosi. Ius civile capitibus damnat Auctores libelli l. i. c. de libellis famosis. Ius canonicum virgis verberandos eos decernit cap. Qui in alterius. Eadem poena puniuntur ii qui stercore iannas domorum, vel cubicularum deturpant. Inventores alicuius libelli famosi peccant mortaliter, si eam agnoscunt ut talem, non lacerent, aut comburant; & iidem poenis ac auctor, aut quali auctor, peccandi sunt.*

X. *Qui contra Papam, aut Cardinales scribunt libellos famulos, incurrit ipso facto excommunicationem contra eos qui adversus communicationem contra Alex. IV. tulit excommunicacionem contra eos qui adversus Ordines Praedicatorum, & Minorum libellos famulos evulgarint: S. Pius V. constitutio, dat in eorumdem familiae detrimentum. Quoniam, anno 1572. edidit contra scribentes, diffantes, retinentes, transmittentes, & non lacerantes libellos famulos, continentis hereticorum fame, aut revelationem secretorum quo pro regimine ecclesiastico tractantur: eoque multandos decernit confiscacione honorum; & etiam ultimo supplicio.*

XI. *Quaest. V. Est ne peccatum detrabere defunctis? Resp. Adfirmans sententia communis est; etque peccatum mortale, aut veniale, iuxta materiae gravitatem. Quandoquidem fama est bonum perpetuum, etiam post mortem in hominum memoria perseverans. Ergo hoc bono privare defunctos peccatum est. Gravius tamen peccatum est de-*

trahere vivis quam defunctis, quoniam minus illis quam illis diffamatio nocet. Fama enim viva moralis est, quae vitam civilem alit, etque istius veluti patrimonium; quo sublato, vita ipsa physica languet; & tabescit. Defuncti vero haud indigent ad bene vivendum fama; sed extra istum fortunae suae, ceteraque istius mundi vicem. Quare plus requiritur ad peccatum mortale detractiois contra defunctos ac contra vivos. Et tamen contraria fore inveteravit persuasio apud homines, qui religionis, & pietatis quodcumque verbum adversus defunctorum famam esse sibi ducunt, vivorum autem famam denigrare in delictis habent. Non improbo, quin laudo, in defunctorum famam reverentiam, & pietatem. Sed inadvertentiam damno, odiumque, quod ad lacerandam vivorum famam inducit. Salva consistat mortuorum fama. Sed diligenter, severèque abstinendum est ab illorum laedenda fama qui nobiscum vivunt. Si quando tamen defunctorum famam laedi contingat, defendenda est. Sicut etiam est diffamatio defunctorum parentes superites detrimentum inveniunt: quod in casu gravi urget obligatio restituendi defunctis famam, ut qui vivunt, etiam priusquam ex bono illorum nomine, meritisque recipiant commodum. Nam non raro accidit ob denatorum parentum merita filios, & nepotes praemiis a Principe donari. Si illorum denigretur fama, evanescent posterorum merita, & successores patiantur detrimentum. Necessaria itaque est compensatio infamiae defunctis irrogatae: quamvis, ut dixi, rarius graviter peccetur in defunctorum, quam in vivorum diffamatione.

XII. *Quaest. VI. Est ne peccatum detrabere defunctis damnatis, puta paganis, hebraeis, hereticis? Resp. Negant Molina, Malders, Rebullus, alique, nisi detractio illorum ceterum, dat in eorumdem familiae detrimentum. Quoniam, iniquum, damnati hostes sunt, & inimici Dei; nos amplius videt proximi nostri. Sed haec sententia videtur falsa, & communiter reticetur. Etenim quantum ad naturam proximi nostri remanent, sicut in alio ordine inimici nobis sint. Accedit quod lex naturae, prohibens calumnias, & mendacia, urget respectu omnium; Nec enim inspectandum est, quod damnati sint inimici Dei, fed quid nos loqui deceat. Calumniari cuique malitiam prodit. Quae lex permittit ut haereticum nobilem iam mortuum contentum proditorum fuisse Republicae, sciarum, carnificem? Verum inutilis est questio isthaec; sicuti nimium insipientes sunt illi qui mentem,*

tem; aut linguam occupant in damnatorum delictis. Relinquantur illi sub flagello vindicantis divine iustitiae.

XIII. Hinc consequitur, peccare historicos qui defunctorum occulta crimina revelant. Quamquam distringenda crimina sunt personae, & officii, seu dignitatis, & ministerii. Crimina occulta quae vocantur personalia, alio sunt praeferenda silentio; & qui eadem pandunt, scriptisque consignant, peccant plus, vel minus iuxta criminum quae propanantur, gravitatem. Crimina vero illa quae commercia, negotia publica, rerum procuraciones, bella, pacta, & cetera id genus spectant, licet ad tempus theicis, & fraudibus occultata, dum ad veritatem historiae, & factorum dilucidationem, & posterorum instructionem pertinent, litteris consignari valent. Duo tamen cavenda. Primum, ne odio, invidia, aliave humana passione id fiat. Alterum, respectus habendus est ad consanguineos, familiarumque illius cuius enarrantur crimina. Serio perpendendum, num prospacia illius cuius manifestantur flagitia, sit ex tali narratione gravem subitura infamiam. Deinde ponderandum, num absque gravi sinceri historici nota omitti crimina valeant. Et, facta collatione, id praestetur quod bono communi, & publice utilitati expetere visum fuerit. Cavendum ne defectus augeantur, exaggerentur plus iusto. Si consuetudo occurrat, quod non ex malo animo, sed fortuna adversa, & sortuito erratum sit, indicentur. Ne multa: semper ad caritatis, & sinceritatis leges respiciendum est. Et, nisi necessitas manifestanda veritatis urgeat, malum silendum est.

CAPUT V.

Quae regule spectanda, ut colligi possit, de traditionem esse peccatum mortale, vel veniale.

QUOD detractio sit peccatum mortale, aut veniale, est veris circumstantiis pendet. Narratio venialium criminum suo genere est venialis, mortalium mortalis. Non raro accidit oppositum. Nam manifestare, quod aliqui iuvenes sint lascivi, impudici, mulieros, laborantes morbo gallico, puellarum insidiosos, saepe nullum est peccatum detractiois: quia illi se iactant de eiusmodi peccatis, sibi gloriae, & honoris vertunt illa committere. E contrario de puella, aut femina honestissima narrare etiam leve peccatum, illius pudicitiae, quae summo-

perie illi cordi est, contrarium, potest esse peccatum mortale. Afferere probum Religiosum esse mendacem, tamen mendacium sit culpa venialis, est ferre peccatum, ut si diceres, semel, aut bis esse mentitum: quia id ex infirmitate, & subreptione accide- re saepe solet; at mentiendi consuetudo non nisi ex malitia proficitur: quod magno opere dedecet virum religiosum, & quocumque hominem honestum. Circumstantia ergo & personae cui detrahitur, & auditorum, & temporis, & detractoris expendenda sunt, ut inde colligi possit culpe qualitas. Doctrina communis.

II. *Quaest. I. Est ne mortale peccatum generatim asserere, talem hominem esse superbum, avarum, iracundum, contentiosum, presump- tuosum, vanum, & id genus similia?* Resp. Distingendum est. Si persona qui detrahitur, tanta famae, sanctitatis, probitatis, atque integritatis sit, ut apud auditores graviter his generalibus verbis illius fama denigratur, dubio procul erit peccatum mortale; maxime si persona detrahens magna sit auctoritatis, quae opinionem imprimat auditoribus pravam ad- versus personam quae prius magno in pretio habebatur. Si contra persona non sit singularis probitatis, quaeque communitur graviter non laedatur, cum praefata vitia generatim accepta committentur humanam naturam peccato originis sanctatam, non videtur mortale, cum non asseratur, quod talis persona mortaliter in hoc vitiorum genere peccet, sed quod his vitis laboret: quod pro naturali inclinatione accipi potest. Doctrina communis.

III. *Consuetudo, atque perniciosum detrahendi genus illud est quo consuevit maledici detrahunt proximo, nihil sigillatim dicentes, sed consue plurima, & gravia dicentes, atqueque vulnera hac consue locutione infligentes, quam si singulari crimen aliquod enarrant. Locutiones itae eiusmodi sunt. Si loquerer quae scio de Petro. Et ego possem multa de illo dicere. Ipse non ignorat quae ego scio de illo. Sane coram me ille pudore confusus obmutesceret. Versute istae infamandi formule omnium sunt perniciosissimae. Quare & gaverit peccant, & ad restitutionem tenentur eiusmodi detractores. Similes aliae sunt, quibus detractores effutunt se auditivile de hac, aut illa persona hoc crimen; subdunt vero, se illud minime credere. Ego, inquit ille, hoc audivi de Petro; & sed illud ut credam, induci nequeo. Audita refero, penes auctores veritatem relinquo. Est, inquit Dominicus Soto Lib. v. q. v. art. 5. inge-*

ingeniosus, sed pestilens detrahendi modus. His formulis sibi cavere student, & detrachionis virus, infamiamque occultare, ut se crucis proximum laedant. Quo enim laetior habetur ille qui detrahit, eo nocentior reputatur alter cuius fama proscinditur. Spectanda tamen sunt circumstantiae: quod magno opere dedecet virum religiosum, & quocumque hominem honestum. Circumstantia ergo & personae cui detrahitur, & auditorum, & temporis, & detractoris expendenda sunt, ut inde colligi possit culpe qualitas. Doctrina communis.

IV. *Quaest. II. Est ne grave peccatum revelare naturales defectus alicuius?* Resp. Afferere aliquem esse indoctum, ineredium, cacum, gibbosum, deformem, communitur non est peccatum. At tamen & hic spectanda sunt circumstantiae, postquam affectus, & finis illius qui talia narrat. Item, si istorum defectuum manifestatio impeditur difamatio ab alio bono consequendo. Si tamen aliter habetur communitur ut doctus, detrachionis vitio non caret qui illum ignatum, indoctumque publicaret: nam videtur ius acquisivisse ad talem famam. Hoc tamen ius, ut verum fatear, ad famam, facilitate mixtam, possidendam videtur satis ambiguum, si enim fallis est titulus, evanescit ius. Opinio illius famae errore laborat. Quare etiam in hoc, ut & in ceteris modis detrahendi, circumstantiae ponderandae sunt. Manifestare defectus naturam peccatum detrachionis frequenter est, ut si fidicus, talem esse filium Clerici, sparium, illegitimum: hominem honestum ac nobilem, avum habuisse villitimum, furem, & quid simile. Gravior vero, aut levius peccatum erit iuxta varias circumstantias.

V. *Quaest. III. Revelare uni aut alteri honesto, pro quo viro quare occultum delictum est ne crimen laetis?* &c. Sermo est de crimine vero: non saltem imponere, nemo ambigit esse peccatum. Similiter non inquiratur, licitum ne sit viro prudenti, consilii capiendi causa, revelare crimen occultum. Nam communis est sententia, quaequam secreto graviter iniuriatum & laesum, amico gravi, lenienti doloris causa, posse patefacere iniuriatorem, & ut consilium, quo se regere debeat accipiat, manifestare crimen occultum. Quaestio ergo est, peccatum ne sit uni aut alteri viro prudenti ex animi levitate, loquacitate a jove sine sub sigillo revelare crimen occultum.

VI. Negat prima sententia, quam defendunt Caieranus 2. 2. quaest. lxxviii, art. 2. Conc. Theol. Tom. IV.

Petrus Navarrus Lib. II. cap. iv. num. 335. Diana II. Par. tract. 111. Missell. resol. 2. tract. v. resol. 33. ubi refert Navarrum, Ioannem a Cruce, Baunium, Tannerum, aliosque plures. Quoniam, inquit, parum, aut nihil detrimenti hinc laetatur. Fama enim publica est notitia, huc peritioso probitatis, & honestatis proximi. Ergo sola publica difamatio hinc faem opponitur. Porro quod uni vel alteri crimen occultum reveletur, non dicitur quipiam difamatum. Accedit quod revelare complices in confessione probabilius non est peccatum.

VII. Oppositam sententiam conceptis verbis tradere S. Thomas videtur 2. 2. quaest. lxxviii, art. 1. ad 2. Quamvis etiam si uni soli illius de absentem malum dicat, corruptis famam eius, non nocet, sed in parte. His paucis verbis totam rationem efficaciter Doctor sanctus comprehendit. Qui coram me infamat; et crimen patefacit, publice propanat infamat; atque adeo universam famam denigrat, corrumpitque. Qui uni alteri crimen revelet, partem famae corrumpit. Ergo peccat. Numquid solum illud solum dicitur peccatum mortale quod universum patrimonium auferat, & ad extremam inopiam addigit; sed etiam solum partem patrimonii? Nemo id dixerit. Quenammodum ergo fur graviter peccat, dum partem gravem patrimonii surripit, tamen inopem non efficiat illum a quo furatur; ita graviter peccat detractor, qui partem famae laedit detrahendo. Porro qui uni aut alteri prodest delictum, penes-isto fama laesificata est. Quid quod plures Titius facti exultationem, bonamque opinionem, quam de se habet vir ille prudens, & gravis, quam vulgi, & magna multitudinis iudicium? Quin parum, aut nihil curat plebis & multitudinis opinionem, comparatam ad exultationem prudentum, sapientumque. Hinc patet soluto ad argumentum contrariae opinionis. Partita, a revelatione complices in confessione petita, factis est. Nam Christianus peccans cum alio, vel alia, ipso facto cedit tui suo super secreto peccato in confessione retesendo. Professio quippe christiana obligat ad integram confessionem. Ergo qui peccat cum alio, nequit ab eo exigere ut sacrilegium perpetret, diminuendo confessionem, ne se manifestet. Hanc sententiam defendunt Bannez 2. 2. quaest. lxxviii, art. 2. Dominicus Soto Lib. IV. quaest. x. art. 4. Pradus cap. xxx. quaest. 11. num. 8. Tapia Lib. V. quaest. xiv. art. 4. n. 3. Salmanticenses tract. xiii. cap. iv. punct. 5. La-Croix Lib. III. par. 11.

min. 1197. qui laudat Illing, Bufembaumque.

VIII. Quæst. IV. *Utrum diffamatum alii criminibus diffamare peccatum sit?* Resp. Si crimina nova sint eisdem generis, aut sint iisdem valde affinia, quæ novam non afferant infamiam; non est novum detractiois crimen. Si sitem dicas simul esse perituros, si meretricem afferas uxoratos admittere, & Clericos; si furorem publicum manifestes suam negligere familiarum, filios male educare, misericordia sua fua diligenter obire; committere non committis peccatum grave; quoniam hæc posteriora delicta sunt familiaria illis qui priora perpetrant, nec priorem infamiam multum augent. Si vero nova scelera sint diverſi generis; & non affinia; peccatum est.

IX. Quæst. V. *Letaliter ne peccat qui crimen publicum in hoc loco, narrat in alio, ubi priora non est?* Resp. Trifariam dicunt Theologi aliquid notum esse, 1. facta, 2. iure, 3. fama. Notorium facta illud vocant quod coram multitudine perpetratum est, ut in foro, in platea publica, seu quod suapte natura in omnium oculis verſatur. Notorium iure, quod per iudicis sententiam declaratum est, aut quod rei confessione, vel testium assertione ante iudicis sententiam constat. Notorium fama, quod majori civitatis, collegii, conventus, congregationis parti comperitur est. Caietanus *Tom. X. opus. tract. xxxi. resol. 9.* illud publicum esse docet, quod suapte natura in communem notitiam pervenire potest. Addunt alii, diffamatum in Aula Regia, vel in Metropoli, diffamatum esse per totum regnum, vel provinciam. Alii contendunt, ad criminis publicationem sufficere, si lex illud faciat: quia hic numerus satis est ad efficiendam parochiam. Alii requirunt decem: quia hic numerus exigitur ad constituendam parochiam. Prudentius loquuntur illi qui volunt, hoc colligendum esse ex circumstantiis, nempe ex loci, & personarum qualitate, quibus cognitum crimen est. Nam si 30. viri graves, & prudentes scient aliquod crimen, non est illud dicendum publicum: quia isti tacere solent, & prudenter præsumunt potest illos non esse propalatos crimen cognitum: contra dicendum, si homines isti leves essent, & loquaces. Denique distinguunt alii inter locum parvum, & magnum. Utrum crimen fit publicum in loco parvo, requiritur notitia maioris partis; focus in loco magno. Si civitas constat 1000. aut 2000. hominibus, satis est ut 30. vel 40. disperſi per civitatem crimen sciatur. Qui docent, ex circumstantiis

colligendam esse hanc publicam diffamationem, quando ita est cognitum crimen quod facile natura sua diffundatur in alios, tum publicum dicendum esse arbitrantur.

X. Convenit penes omnes, nullum esse peccatum loqui de crimine, quamvis occulto, coram iis quibus notum est. Hæc tamen locutio bona, aut mala esse potest ex fine loquentis. Si fit ex animi levitate, & loquacitate: erit otiosa, atque adeo publica venialis. Si fit ex odio, vel invidia, erit crimen letale. Si ob bonum finem, ut audientes ex aliorum ruina proventum faciant, & cautius incendant; tunc actus virtutis erit. Similiter narratio delicti eo loci ubi notorium est, nullum est peccatum; etiam si ignorantibus manifestetur: eo quod per accidens fit quod ab his ignoretur. Similiter non est peccatum detractiois crimen publicum in uno loco, in alio revelare, ad quem spectatis circumstantiis humane societatis, brevi perventura eisdem notitia esset.

XI. Crimen publica iudicis sententia declaratum, potest ad quemcumque locum, etiam distantem, deferri, & scribi; tamen si facile illuc notitia non fit perventura. Quoniam index damnando reum aut pena capitis, aut flagellationis, alteriusve supplicii, & eisdem scelera his penis digna publicando, privat reum quoque iure ad famam. Quin potissimum supplicium est illius diffamatio in toto terrarum orbe, ut ceteri perterriti abstineant a criminibus. Quare & historici litteris consignare hæc facta, nempe delicta, & supplicia, licite valent, & alii per epistolas ad remota etiam loca scribere possunt; dummodo bono fine id agatur, ut scilicet ceteri caveant sibi a malo, & quia interest humane Republicæ nosse facinorolos. Limitant hæc doctrinam Theologi in hypothesi quod crimen fit publicum dumtaxat testium depositione, non iudicis sententia. Tum enim haud licet ad remota loca, ad quæ facile non perveniret notitia, deferre cuiusmodi delicta; quoniam tunc reus non esset legitima auctoritate privatus iure ad suam famam. Secus tamen dicendum, si delictum notorium simul esset notioritate facti.

XII. Quid, si sententia publicata esset dumtaxat intra aliquam Congregationem, & Cœnobium, aut Religionem? Huiusmodi sententia non sunt absolute publica, sed cum limitatione, in tali nempe loco. Quare peccaret proculdubio qui delicta, publica sententia posita in hac aut illa Congregatione, extra revelaret. Peccaret tum contra ipsam com-

communitatem, tum contra ipsum reum, qui solummodo intra suam Religionem est diffamatus, nec majori infamia illum index multavit. Pariter, quando in S. Inquisitionis tribunali quis reprehenditur, puniturque coram consultatoribus, aliique assistentibus, peccat qui hæc revelat: quia iudices nolunt maiorem diffamationem.

XIII. Hæc quæ reuelui, communia sunt penes Theologos: Disputant autem in utramque partem, utrum delictum, notum notorie facti, vel famolium in hac civitate, possit abique gravi culpa deferri ad aliam civitatem, ad quam facile minime creditur perventurum. Negat prima sententia: quia quilibet habet ius ad suam famam, ubi non est diffamatus. Porro in illa civitate in qua est diffamatus omnino ignoratur, & aliunde difficile illuc notitia perveniret, illamque ille habeat suam famam. Ergo peccat tum contra iustitiam tum contra caritatem, qui præfata crimina evulgat. Altera sententia docet, peccatum esse contra caritatem, secus contra iustitiam, eiusmodi crimina ad loca remota deferre. Quoniam licet qui publice crimen perpetravit, ius non habeat ad suam famam; quia tamen abique alterius iniuria eam possidet in loco ubi non sunt illius crimina manifesta, peccat contra caritatem qui tali fama illum privat.

XIV. Tertia sententia sustinet, nec contra caritatem, nec contra iustitiam peccare qui crimina publica publicitate facti in una civitate, provincia, vel regno, in alio remoto loco, ad quem difficile perveniret, deferret, scriberet, revelaret. Rationum momenta obvia sunt, & efficacia. Quando delicta sunt aliqua in civitate publice perpetrata, auctor absolute amittit ius ad suam famam. Quæ voluntate in publico, & coram universo populo crimen commisit, eadem suam prodigit famam. Contra vero quilibet ius habet ad facti publici notitiam acquirendam. Et revera quis sibi religioni duceat, factum publicum litteris, & historici commendare? Id præstant viri vel severioribus ornatu moribus. Hanc sententiam defendunt Caietanus *Tom. X. opus. tract. xxxi. resp. 9.* Bannez 2. 2. quæst. lxxiii. artic. 2. dub. 2. Tapia *Lib. V. quæst. xiv. artic. 5. numer. 8.* Pradus *cap. xxv. quæst. 11. numer. 37.* Nunius *Tom. II. in III. Part. quæst. viii. artic. 6. difficult. 3.* Navarrus in *Mammali cap. xviii. numer. 26.* Fagandez *precept. 11. Lib. V. cap. III. mon. 10.* Filiucius *Tom. II. tract. xxxii. c. ix. numer. 235.* Salmanticenses *tract. xlii.*

cap. iv. punct. 5. n. 61. & alii penes ipsos. XV. Quid, si in primo loco iniuste publicatum crimen fuerit? Respondent Salmanticenses *loc. cit. numer. 56.* quod si iuste, si iuste iniuste in loco delictum publicatum fuerit, possit inquit ad alia loca illud deferre. Quoniam, quilibet, nihil refert ad veri criminis publicationem, quod iuste, aut iniuste publicatum sit, quando reple publicatum est. Quia hoc ipso quod factum publicum sit, utrum delictum, notum notorie facti, minus occultis egreditur; & diffamatus ius non habet ut alii a tali narratione facto ablineant. Pro hæc sententia citant perdocti Theologi Molinam, Lessium, Legionem, Dieztilium, Tapiam, & Bannez. Hæc doctrina mihi non aridet. Nam, quando mihi constat, iniuste alios hoc crimen publicasse; qua ratione, quo titulo possum ego iniusta hæc publicitate uti ad extendendam diffamationem ad alia loca? Quando quis iniuste bonis suis spoliatur; licitum non illis est quibus constat iniusta bonorum ablatio, præfata bona emere? Quando delictum iniuste publicatur, iniuste reus sua fama privat. Ergo semper retinet ius ad eandem. Igitur sicuti peccat qui bona iniuste surrepta accipit; ita peccat qui diffamationem iniustam ad alia loca extendit.

XVI. Quid, si diffamatus honeste vivendo post publicationem delicti, suam famam recuperaverit? Aliqui contendunt, contra caritatem esse, non contra iustitiam, talia crimina commemorare apud eos qui illa ignorant; dummodo non ita referantur, ut iudicetur adhuc diffamatum in iisdem permanere. Quod non fit contra iustitiam, probant: quoniam, licet diffamatus ius habeat ad famam, quam bene vivendo comparavit; tamen ius non habet, nec potuit acquirere, ut dicatur fuisse probum illo tempore quo erat diffamatus. Ergo qui narrat, olim illum facinorosum fuisse, non facit illi iniuriam. Pro hæc opinione citant Salmanticenses, Lessium, Bonacinam, Dieztilium. Illi tamen eam improbant, & merito. Ratio quam opponunt adversarii, inepta est. Verum habet quod diffamatus nequit acquirere ius, ut dicatur fuisse probus eo tempore quo delictum perpetravit, seu quo improbus reple erat. Ceterum ius acquirere potuit ne apud scientes palam fieret, ipsum aliquando extitisse improbum. Et revera hoc ius acquirat, quoties emendatis moribus integram a criminibus vitam ducit, famaque probitatis potitur apud homines, omni præteritorum scelereum memoria antiquata. In hæc quippe hypothesi obli-

oblivioni præteritorum criminum ille fruitur fama qua gaudebat ante criminum manifestationem. Ergo, quando perfecta oblivione obruta sunt præterita crimina olim publica, tunc qui eadem negligentibus revelat, peccat & contra caritatem, & contra iustitiam. Hanc sententiam defendunt præter laudatos Salmanticenses Molina *Disp. xxxiii. n. 2. Lugo disp. xiv. sec. de n. 85. Tapia Lib. V. quest. xiv. artic. 5. n. 8.* Addunt tamen laudati Salmanticenses, quod si præterita infamia non sit oblivione sublata, tamen crimina emendata sunt, nec contra caritatem, nec contra iustitiam delinqueret qui eadem crimina commemoraret.

XVII. Quæst. VI. Quando necessitas manifestandi criminis excusat a peccato detractionis? Resp. Præquam respondeo, luber doctrinam D. Thomæ transcribere. Inquit autem 2. q. uest. lxxxi. artic. 2. in corp. Et si quidem verba, per que fama alterius diminuitur, præsertim aliquis propter aliquod bonum necessarium, debitis circumstantiis observatis, non est peccatum, nec potest dici detrahit. Quam doctrinam repetit ad primum argumentum, ubi asserit, licitum esse revelare crimina delinquentis ob illius emendationem, illum denuntiando ad iudicem. Quapropter, si subditi corrigi nolint, ob bonum iustitie denuntiandi sunt ad superiores, filii ad parentes, servi ad dominos. Item licitum esse occulta retegere flagitia, que cedunt in grave damnum publicum, aut in condemnationem innocentum. Quare, si innocens accusatur de homicidio, licitum, immoderatum est, manifestare auctorem eiusdem. Scis Petrum furem habitare cum aliis qui hoc ignorant; sicite potes eos monere ut sibi caveant: quoniam Petrus fur insimulamine habet considerandi famam suam cum gravi aliorum detrimento. Et quando in tali casu revelatur furtum Petri, non laeditur fama ex intentione; sed malum vitatur, ad quod per accidens sequitur læsio famæ. Hanc opinionem docent Salmanticenses *trac. xiii. cap. iv. punct. 5. numer. 64.* & pro eadem citant Banez 2. q. uest. lxxxi. artic. 2. *sub. 1. conclus. 2.* Sotum *Lib. V. qu. vii. artic. 1.* Tapiam *Lib. V. quest. xiv. art. 6. numer. 4.* Lugo *disp. xiv. sec. 7. n. 95.* alioque. Advertendum tamen, quod tanta cautio manifestandum est furis, sive cumque malefactoris peccatum, ut non plus manifestet quam necessarium sit ad reparandum damnum quod inde securum timeatur. Nostri quæpiam falsa iurum doctrina

na aliis bonis locis commiseri: ea tantum patefacere debes que satis sint ad dissolutionem vitæ societas. Que dicta sunt, confirmari possunt auctoritate S. Basilii, qui in Regalis brevioribus ad interrogat. 25. respondet: *Duo esse existimo tempora in quibus licet aliquid mali de aliquo dicere, videlicet: & quando interesse habet, aliquis consulere usam etiam cum aliis, quia ad hoc iudicium indicantur, quo pacto corrigendus sit qui malum commisit: & item quando necessitas poscit ut periculo consulatur aliquorum, qui sepe ex ignorantia commiseri possunt cum malo tanquam cum bono.*

XVIII. Quæst. VII. Qui iniuste alterius criminis notitiam acquiritur, puta aperiendo literas obsequatas, vel ne alique culpa eiusmodi notitia uti ad impeditionem indicata mala? Resp. Negat id licitum esse Sanchez *Lib. VI. Consil. cap. vi. dub. 2. numer. 6.* Sotus *Lib. V. quest. x. artic. 2.* Tapia *Lib. V. quest. xiv. artic. 5. numer. 8.* Quoniam si habere le debet, ac si crimen proliis nasceretur: quia sicuti nemo vult iniustam criminis notitiam querere ad proprium, vel alienum commodum; ita neque iniuste acquiritur eadem uti potest. Verum ratio ista non consistit. Quoniam quamvis iniuste acquiritur notitia fieri nequeat abique culpa; usus tamen notitiæ, esto per fraudem comparata, licitus esse valet. Igitur quamquam hic peccaverit secretum extorquendo, aut alia iniusta via notitiam criminis comparando; nihilominus non apparet ratio cur nequeat tali notitia uti ad reparandum grave damnum vel publicum, vel alius innocenti. Nam hic actus bonus est: utique notitia, etiam iniuste acquisita, in bonum finem directus, actus esse potest virtutis. Iniuste rapuitur; & tamen, extrema urgente necessitate, licite eodem uti potes. Perperam ergo opponitur quod fraude habita notitia occurrit: quando iusta eadem utendi causa occurrit. Quare licitum usum talis notitiæ in casu notario defendunt Salmanticenses *trac. xii. cap. iv. punct. 5. numer. 66.* & pro eadem sententia laudant Tapiam, Villalobos, Diecillam. Mihi quoque probabilior apparet. Addunt tamen laudati Auctores, quod si grave ex manifestatione damnum sequeretur, leve autem evitaretur, illicita manifestatio esset. Ut igitur manifestatio culpa careat, grave sic oportet damnum vitandum. Nec refert quod fit minus eo quod imminet homini difamando, dummodo absolute grave fit. Innocenti iniuste accusato imminet aut timentis

aut illius perpetui supplicium. Si revelas iniusti accusatoris crimen, hic pena mortis plectendus est. Debes manifestare crimen, ut innocenti succurras; malumque, quod subibit reus, debet sibi solum imputare.

XIX. Quæst. VIII. Licetum ne est patefacere ignorantiam Medici, Advocati, Theologi, aliorumque artificum? Resp. Quando eiusmodi professores cum damno proximi exercant suas artes, tunc patefacienda est eorum ignorantia, ut innocentes damno subtrahantur. Quare, si quis vellet in gravi causa imperio advocato, in aliquo ædificio ignaro artifice Medico, in aliquo imperitiae artifice Manifestato. Quando autem eiusmodi homines magnam sibi pepererint nomen, etiam viis illicitis, ut hypocritis, imposturis, consuetudine artibus, non licet factationem revelare, dummodo in damnum aliorum hæc illorum fama iniuste acquisita non cedat. Summopere etiam advertendum, ne professorum, aut artificum ignorantia ex invidia, odio, aliove pravo affectu manifestetur, ut frequentissime fit. Communitur ipsi professores non sunt legitimi iudices: qui tamen soli esse iure deberent: cum ipsi præ aliis potantur artis peritia. Verum, quia emulatio semper viget inter artifices, ut trito proverbio fertur; periculum adest ne potius cupiditatis dictamina quam mentis iudicium sequantur. Licetam quoque illi occultos defectus illorum patefacere qui aliquæ istarum volunt assumere, v. g. ingredi Religionem, societatem, collegium, Canoniorum, similesque congregationes, quando defectus opponatur professioni assumentæ: quia communitur leges harum societatum excludunt candidatos tali veli defectu laborantes. Si ergo candidati ipsi manifestare omittant proprios defectus; poterunt alii, quibus innocenter, eodem patefacere.

XX. Crimena publica in uno Monasterio possunt revelari, & scripto deferri ad alia Monasteria eiusdem Religionis; quando Religioi mutuo communicant, & modo in uno, modo in altero Coenobio degunt, & invicem permiscuntur. Secus dicendum, si Monasteria essent separata, & mutua communicatione carerent: tunc enim notitia criminis conclusa esset intra illius Monasterii septa; neque natura sua facile ad alia pervenire Monasteria potest.

XXI. Quæst. IX. Peccatum ne detractionis est traducere aliquem ut serupulosum? Resp. Si per hominem serupulosum prodere intendas

virum optime moratum, integre conscientiarum, æquum, iustum, evangelicæ legis observatorem exactum, veritatis vindicem, falsitatis hostem; nullum peccatum est hoc in sensu serupulosum quempiam vocare. Contra, si per hominem serupulosum intelligas hominem meticulosum, anxium, perplexum, qui loco peccati habet quod bonum est &c. si hoc in sensu tralucos hominem gravem, & maxime publicis officiis destinatum, qui prudentiæ, maturitatis, firmi iudicii, optimique consilii, atque constantis animi fama clarescere debet: dubio procul grave detractionis peccatum erit. Et sepe damna detractionis hanc detractionem consequuntur. Homines quippe, his depicti coloribus, ad officia, & ministeria excluduntur.

XXII. Quæst. V. Est ne peccatum detractionis traducere Christianorum aliquos, & maxime Theologos, ut Rigoristas, & Laxones? Resp. Novum est detractionis genus, quod hoc nostro sæculo dire grassatur, non modo in piorum hominum, sed in ipsius christianæ Theologiæ, & evangelicæ pietatis detrimtum. Theologi non pauci mutuo Rigoristarum, & Laxonum vocabulis se se mordere fere in deliciis habent. A Theologiis has detrahendi formulas didicerunt vel ipsi de pietate homines. Antequam rem desinio, detractionis huius vocabula explicanda sunt. Rigoristas illi vocantur qui legem evangelicam iusto rigidiorem efficiunt, qui consilia pro præceptis obrudunt, qui denique aliquam opinionem ad rigidiorem ab Ecclesia damnatam propugnant. Laxones vero illi dicuntur qui contra iusto iure legis evangelicæ rigorem laxant, qui opinionibus ab Ecclesia ut laxas dematas vamis distinctiunculis eludunt, verborum circutatione extenuant, & ad nihilum redigunt, vel alias omnino similes defendunt.

XXIII. Ad quæstionem propositam hæc est responsio. Qui præfatos veros Rigoristas revelant, qui illorum rigidiorem opinionem patefaciunt, non modo non peccant, sed adum virtutis exercent; atque de universa christiana Republica optime merentur. Idem dicendum de illis qui Laxones, eorumque laxitates ostendunt. Idque convenit penes omnes. Hoc tamen fieri servato caritatis ordine debet. Auctorum, quoad fieri potest, excludenda pia intentio est. Scribere plurimum æquo laxius, aut rigidius, quia ita expedire credebant Ecclesiæ bono. Paucis, illorum animus divino relinquendus iudicio, eorumdem autem opinionum nostrum subiant examini.

XXIV. Detractionis virus quod hodie fertur, eo pernicet, ut hæc *Rigorismi* larva fallo, & per summam iniuriam, sanioris doctrinæ Theologis affingatur. Ut quis *Rigorismi* audiatur, satis est quod Probabilitatum improbia, quod quorundam Probabilitatum opinionationes, nimirum Christiana doctrina recedentes, opponeret. Porro qui sic prohibito ut *Rigoristas* traducunt graviores Theologos, nullam æquo severiorem sententiam docentes, sunt detractores: & nisi eos ignorantia, vel mentis subreptio excuset, gravissime peccant: quoniam non modo detrahunt, sed etiam calumniantur. Et eo est atrocior calumnia, quo terrior est *Rigorismi* nota, viris innocentiibus impacta. Nam *Rigoristæ* Ianlenisim etiam suspicionem ingerunt; cum omnes Ianlenisimæ sint etiam *Rigoristæ*; ut inquit *Franciscus* in præf. ad Tyrocinium; quamvis non omnes *Rigoristæ* sint simul Ianlenisimæ. Advertas tamen vellem, aliud esse *Rigorismi*, aut *Laxismi* notam alicui sententiæ affigere vi theologicis ratiociniis; aliud longe diversum Auctores ipsos ut *Rigoristas*, aut *Laxos*, traducere. Primum fieri absque culpa potest. Quin hæc scholastica methodo inferunt, aliquam sententiam esse hæreticam, ut patet in materia de gratia. Thomistæ theologico ratiocinio concludunt Semipelagianismi fuliginem unquam esse gratiam Molinianam. Contra Molinianum contendunt infestis, gratiam Thomisticam in sensu defensionem Calvinisticam redolere errorem. Nec propterea aliquis eorum peccare dicitur. Verum qui Theologos Calvinisticos, aut Semipelagianos asserunt, calumniantores forent. Videant ergo, qua via a calumnia gravissimæ macula se purgare valeant illi qui ubique *Rigorismum* crepant, furoque in morum controversiis adversarios *Rigoristas* appellat. Illi non modo detractores, & calumniatores sunt; sed etiam derimentum maximum universæ Ecclesie inferunt. Nam, admitta hypothesei quod Theologi sanioris doctrinæ *Rigorismi* falso insinulentur, inepti consensim evadunt ad excolendam animarum vineam. Tales ergo non solum peccant, quod detrahunt famæ innocentum; verum etiam quod animarum profectum impediunt, schismata in Ecclesiam invectant, pacemque perturbent. Idem profus dicendum de iis qui ut *Laxos* alios traducunt, si illi laxitatis expertes sint. Itaque, ut rem paucis perstringam, quod æquo severiora, aut laxiora publice docent, aut voce, aut scriptis, publice manifestandi sunt, ut seductio, & deceptio Christiano-

rum impediatur. Qui vero falso nimie se veritatis, vel laxitatis accusant Theologos, & quotiescumque viros, solius evangelicæ moralis assertores, & ab utriusque extremis alienos, detractionis, atque calumnie rei sunt. Ut ergo quisque suæ consulat conscientiam, priusquam notas *Rigorismi*, aut *Laxismi* cuiquam impingat, facti veritatem inquiret, ut calumnia, & detractionis reatum declinet; atque ut securius sibi caveat, in opinionibus; non in personis censuras vibret. Catholicorum, Theologorum vix ullus est, saltem in Italia, Hispania, Germania &c. qui nimii rigoris sententias docuerit: Contra vero damnatæ ab Ecclesia laxitatis plurimi sunt Auctores. Et tamen Probabilissimi fautores plures suos adversarios *Rigorismi* postulant, eos publice traducunt, quin ullam valeant propositionem damnati rigoris ab illis defensionem commoustrare. E contrario, si Antiprobabilistæ proscriptæ laxitatis dicam pluribus Casuistis impingunt, sententias laxas, quas illi docuerunt, & quas Ecclesia damnavit, in medium profertur. Verum de his plura dicta sunt in nostra Historia italicè scripta *Probabilismi & Rigorisismi*, iterumque sermo redibit.

XXV. Quæst. XI. Licetum ne est infamato suam infamatores diffamare? Resp. Negant communiter Theologi: quoniam diffamatio alterius non est medium aptum & efficax ad propriam famam recuperandam. Ergo non licet eo uti. Distinguedum tamen est crimen falsum a crimine vero. Imponere falsum crimen telti calumniandi ad propriam tuendam famam, est peccatum mortale; & contraria opinio proscripta fuit ab Ecclesia. Ad crimen vero occultum quod attinet, si quis possit absque manifestatione talis criminis propriam tueri famam, peccat, crimen istud occultum, tamen verum, revelans.

XXVI. P. Bulembau Lib. III. P. II. tr. vi. cap. 1. dub. 2. 1790. apud suum commentatorem P. La-Croix hæc scribit: Hinc quoque si quis iniuste ledit famam tuam, nec potest eam tueri, nec recuperare alia via, quam imminuendo famam illius, id licet; dummodo falsa non dicas in tantum, quantum ad tuam famam conservandam necesse est; nec magis ledas quam ledaris. Doctrina hæc absoluta est; tam extra iudicium quam in iudicio. Quod quilibet falso accusatus apud iudicem, ubi periculum vite imminuet, valeat sui falsi diffamatoris famam imminuere, verum illius crimen revelando, ut capiti suo consulat, dum nullum aliud medium suppetit, docent plures & graves Theologi. Quæren-

ten-

tentia, dum poena capitis imminet, non occurrat urgens ratio cur debeat improbare. Necessaria tunc, atque adeo iusta defensio cum moderatim inculpate tutela videtur. Bonum etenim vite, altioris ordinis est quam bonum fame. Porro, ut licita sit præfata manifestatio veri criminis acculatoris, necesse sunt sequentes conditiones adfint. I. Ut crimen manifestandum sit reapse aptum mendium ad tuendam tuam famam, teque mortali subrahendum. II. Ut valeas crimen quod detegis, probare. III. Ne ulla alia occurrat via, qua mortem declinare valeas. Quando hæc conditiones adfint, non apparet cur reus nequeat se defendere. Nam calumniator, reum impetendo in iudicio, cedit iuri suo; conceditque reo ius se defendendi. Cardenas *diffi.* xxvi. cap. v. n. 48. refert *Lugonem, Bansonium, & Malderium* asserentes, hoc locum habere etiam tum cum accutus manifestat crimen verum, sed occultum: quia, inquit, testis, habens talem defectum occultum, ineptus est ad testandum in iudicio. Hæc sententia mihi negotium facillimum, & ipsi laudati Theologi eam limitant ad solum casum in quo reus maximum malum subire deberet, minus vero acculator. E contrario concedunt lethaliter peccaturum reum, si manifestaret occultum crimen testis, quando is gravissimum perferre malum deberet, leve vero reus.

XXVII. Sententia P. *Busembau* absolute accepta mihi laxa est. Videtur enim vindictam, iram, odium, & detrahendi spiritum fovere, & alere, si quislibet, & absolute licitum sit detractores detractione repercutere. Quare, ut salutas istius opinionis appareat, documenta Christi Domini recitanda sunt. Inquit ergo *Marth. v. Ego autem dico vobis, non resistere malo. Sed, si quis te percuterit in dexteram maxillam tuam, præbe illi & alteram.* Et prius ibidem dicit: *Beati estis, cum maledixerint vobis, & persecuti vos fuerint, & dixerint omne malum adversum vos, mentientes, propter me. Gaulete, & exultate, quoniam merces vestra copiosa est in caelis.* Et tandem ibidem. *vers. 44. concludit: Orate pro persequentibus, & calumniantibus vos.* Verum utique est præfata documenta non esse præcepta, quæ temper obligent. Animi preparationem ad id exequendum, si opus fuerit, non actuale exercitium, lemper iubent, inquit Angelicus, Christus ipse, illis est caritatis regulis, impactam sibi charitatis calumnia sanandi cæcum, & eiciendi spiritum matum in Beelzebub, retudit. Præfate

hæc de re loquitur Augustinus episc. v. ad Marcell. *Peratius itaque debet esse homo infamis, & pius patienter eorum militiam sustinere, quos fieri bonos querit, ut numerus potius crequet bonorum, non ut pari malitia se quoque numero addat malorum. Denique ipsa præcepta magis ad preparationem cordis, quæ intus est, pertinet, quam ad opus, quod in aperto fit; ut teneatur in secreto animi patientia cum benevolentia, in manifesto autem id fiat quod vis videtur prodesse posse quibus bene velle debemus: hinc ligando ostenditur, quod ipse Dominus Iesus, exemplum singulari patientiæ, cum percuteretur in faciem, respondit: Si male dixi, exprobra de malo; si autem bene, quid me cedis? Nequamquam igitur præceptum suum, si verba intueamur, implet. Neque enim præbuit percutienti alteram partem, sed potius prohibuit ne quiesceret inturiam, accuseret... Nec Paulus Apostolus præceptum Domini, & magistri sui videtur implevisse, ubi etiam ipse perussus in faciem, dixit Principi Sacerdotum: Percutit te Deus, paries debeat &c.*

XXVIII. Dictum iam supra est, duplici in casu Christianum lege caritatis urgere ad contra calumniatores purgandum. Alter est, in quo ageretur de bono detractore. Alter vero, in quo auferendum esset scandalum, cui iucebant illi qui detractores audient. Utriusque rei exempla dedimus ex ipso Servatore nostro divino, qui & se iniuste cædicorum Pontifice declaravit; & Phariseis in virtute Dei, & non in Beelzebub, se eiecere demonia, & miracula patrare ostendit. Quando ergo detractoris tui saluti providendum sit, repellenda calumnia erit. Si vero subrahendus sit offensiculum proximo, & fama tui nominis ad proficiendum in populorum salute necesse sit: tum reprimendi detractores erunt mediis licitis, inquit Angelicus 2. 2. quæst. lxxii. art. 3. *Quandocumque tamen oportet ut contumeliam illatam repellamus, maxime propter deum. Primo quidem propter bonum eius qui contumeliam infert, ut videlicet eius audacia reprimatur, & de cetero talia non attentet, iuxta illud Prov. xxvii. Responde stulto &c. Alio modo propter bonum multorum, quorum profectus impeditur propter contumelias nobis illatas.*

XXIX. Porro, nisi alterutrum ex recensitis momentis occurrat, opinio quam ex P. Bulembau descripti, non videtur consistere cum Evangelio posse. Contemendum esse mundanum honorem, & fallacem famam, nisi aliquid ex dictis momentis urgeat, præcipit

capit Christus in suo Evangelio. Recentior autem Probabilis docet, tantum ledendam detractoris famam esse, quantum fatis fit ad eam relatiendam, & non plus. Hanc doctrinam proculdubio exhibit Auctor libelli, lingua Italica exarati, cuius titulus est, *Diflessa della dissertazione de Signori Copellati, e Casali*. Ultima quippe pagina minatur, eadem iniuriarum mensura le velle adveriarum suum repercutere qua iste fuerat in laudis opinionibus investus. *Qua mensura mensi fueritis, remetiet vobis*. Hac omnia christiana legis spiritui, qui est amoris, patientiae, mansuetudinis, & misericordiae, advertentur.

XXX. Quaest. XII. Est ne peccatum grave detractio uni aut alteri sub secreto revelare occultum proximi peccatum? Resp. Dicitur et supra, quod manifestare viro prudenti peccatum alterius ad capiendum consilium, quo aliquis se le dirigere debeat; nullum sit peccatum. Modo queritur, num licitum sit manifestare crimen sub naturali sigillo, nulla urgente causa: si quod modus detrahendi fatis est familiaris. Secretum loquens, quo sibi a culpa cavere blanditur loquaces homines, via planissima est, qua crimen brevi in publicam erumpit lucem. Hoc secreto se le tegit detractor, ut certius, securius laedat proximi famam; non secus ac milites, qui ut ad expugnandam securus arcem accedant, cuniculos effodiunt, & intertenuis visis obsecant, arcem expugnant. Quare ad propositum quaeritum respondetur affirmative. Vide quae supra dicta sunt. Sanctus Patriarcha Chrysostomus scitissime hanc detrahendi veritatem exprimit homo. III. ad populum Antioch. Hoc vero ridiculum magis est, quod talem habentes vitam, & propria negligentes, cum aliqui arcem dixerint, rogant audientem, & adstant ne cuiquam amplius alteri dicat: hinc declarantes quod rem reprehensionem dignam commiserint. Si enim illum, ut nemini dicere, regas, multo magis te priorem huic dicere non oportebat. In tuto sermonem habebas: postquam ipsum prodidisti, tunc saltem istud vis curas. Si non vis effari, neque alteri ipse dicas; postquam vero alteri prodidisti sermonis custodiam, superflua facti, & inutilia, admonens, & obstantes proditorum consilio. Sed iucundum detrahere; immo iucundum non detrahere. Detrahens enim deinceps in aegonia est, & timet, peccitentiam agit, & linguam suam manditi, timens, & tremens, ne forte alius enuntiatum verbum magnum sibi periculum afferat, &

superfluum, & inutile iniuriam, his qui dicere, operetur. Apud seipsum vero contentus in securitate plurima cum multa vivet voluptate. Audisti sermonem (inquit Eccl. XIX.) moriatur in te, confide, non te disrumperet. Quid est moriatur in te? Extingue ipsum, deici; nec exire, neque penitus moveri permittas.

XXXI. Quaest. XIII. Utrum licitum sit infamare seipsum? Resp. Quaevis haec ab illo pendet, sit ne homo dominus suae famae. Negantem sententiam defendit Caietanus 2. 2. q. LXXII. art. 2. Adfirmantem sustinet Dominicus Soto Lib. IV. de iust. & iur. q. 11. art. 3. & Lib. V. q. x. art. 2. Haec secunda sententia communior est, & mihi magis aridet. Eam in praesentia verpare pro dignitate non vacat; cum ea dispicienda sit in tractatu de rerum dominio. Ut autem nunc breviter rem expediam, dico hominem ita dominum esse suae famae, ut valeat obviatum causam, honestumque finem, eiusdem iacturam facere, & detrimentum libere.

XXXII. Peccat tamen quicumque abique iusta causa suam prodigit famam. Idque declarat Scriptura divina Eccl. XII. Curam habet de bono nominis. Hoc enim magis permanebit tibi quam mille thesauri pretiosi, & magna. Prolixum hac de re S. Augustinus sermonem habet Lib. de bono viduarum c. XXII. Nec audendi sunt sive viri sancti, sive feminae, quando reprehensa in aliquo negligentia sua, per quam fit ut in malam vitam suspicionem, unde suam vitam longe abesse sciunt, dicant sibi coram Deo sufficere conscientiam, existimationem hominum non imprudenter solum, verum etiam crudeliter contemnentem, cum occidunt animas altorum, sive blasphemantium vitam Dei, quibus secundum suam suspicionem, quasi torpescit, quae casta est displicet vita Sanctorum: sive etiam cum excusatione imitantium, non quod videtur, sed quod putant. Proinde quisquis a criminibus flagitorum, atque facinorum vitam suam custodit, sibi benefacit; quisquis autem eam infamam, & in alios misericos est. Nobis enim necessaria est vita nostra, alii fama nostra: & utique, etiam quod dicitur ministrumque misericorditer ad salutem, ad nostram quoque redundat utilitatem. Unde non frustra Apostolus II. Cor. VIII. Providemus bona non solum coram Deo, verum etiam coram hominibus. Item dicit: Placet omnibus per omnia, sicut & ego omnibus per omnia placeo, non quaerens quod mihi utile est, sed quod multi, ut salvi fiant. In quadam etiam

iam exhortatione (ad Philip. IV.) dicit: De cetero, fratres, quaecumque sunt vera..... quaecumque sunt bonae famae. Cernis, quam admodum inter multa quae exhortando comminor, non neglexeris ponere, quaecumque bonae famae, duobusque verbis cuncta conclusit, ubi ait: Si qua virtus, si qua laus. Ad virtutem namque pertinet qua antea memoravi bona, fama vero ad laudem. Puto, quod non laudem hominum pro magno sumebat. Possolus, alio loco dicens: Mihi autem minimum est: & alibi: Si hominibus placerem, Christi servus non essem: & iterum: Nam gloria nostra haec est testimonium conscientiae nostrae. Sed illorum duorum, id est bonae vitae, & bonae famae, vel, quod brevius dicitur, virtutis, & laudis, unum propter seipsum sapientissime retinebat, alterum propter alios misericordissime providebat. Sed, quantum quantalibet humana cautela suspiciones malevolentissimas non potest omni ex parte vitare, ubi pro existimatione nostra, quicquid recte possumus, fecerimus; si aliqui de nobis vel mala fingendo, vel male credendo, famam nostram decolorare conantur, ad sit conscientiae solatium, pleneque etiam gaudium, quod merces nostra magna est in caelis, etiam cum dicunt homines mala multa de nobis, pie tamen istaque viventes. Illa enim merces tantquam si pendium est militantium perarmata gloria, non solum dextra, verum & sinistra, per gloriam scilicet, & ignobilitatem, per infamiam, & bonam famam.

XXXIII. Itaque quicumque, nulla urgente causa, se ipsum infamant, prodigus est suae famae; peccatque, non contra iustitiam, cum dominus sit famae suae, eamque, prout excedens vitium in Domino fuerit, licite amittere valeat, sed contra caritatem, ut inquit Dominicus Soto. Advertas tamen velim, nunquam licitum esse semetipsum infamare, sibi iacturam imponendo: quia mendacium semper illicitum est. Caietanus contendit, mendacium iudicium perniciosum esse, & genere suo peccatum mortale. Contra probabilius Soto defendit, non esse perniciosum, cum homo dominus sit suae famae; atque adeo nec letale crimen, si absolute spectetur. Itaque in iura propriae famae circumstantiae spectandae sunt. Si fama necessaria sit ad bonum publicum, ad propria obunda restando; peccat quicumque illam negligit, dilapidatque. Levius vero, graviusque peccatum erit, iuxta circumstantiarum varia-

tem. Quare Parochis, Praelatis, Superioribus, Concionatoribus, Magistris, Confessoribus, & ministris omnibus fidei integritas necessaria est. Idcirco committit isti famam suam denigrantes peccant plus minulve iuxta diversitatem circumstantiarum. Praefcis his circumstantiis, abique omni culpa quisque lubite potest propriae famae iacturam, ut perpicue docet D. Thomas 2. 2. quae. LXXIII. art. 4. ad 1. Sui arbitrii est detrimentum suae famae pati, nisi hoc vergat in periculum altorum. Et ideo in hoc potest commendari eius patientia, quod patienter proprias detractioes suffinat. Non autem est sui arbitrii quod patiatur detrimentum fama alterius. Innumera sunt sanctorum Ambrosii, Augustini, Anselmi, aliorumque exempla, quibus fame suae dependium aliquando fecerunt.

XXXIV. Ut autem clarius adhaec rem expediam, praecolite habendam est quod innumus, videlicet nunquam licitum esse semetipsum mendacio infamare: quod mendacium licet non sit genere suo mortale, mortale tamen potest esse ob circumstantias. Nam si homo absolute consideretur, a societate, & Republica secluditur, & ab aliis circumstantiis, dominus videtur suae famae; secus, si consideretur ut pars Reipublicae sive civilis, fidei christiana; quemadmodum servus sui iuris est, si ut homo spectetur; secus, si ut servus qui domino suam locavit operam. Porro peccat servus, non solum contra caritatem, sed etiam contra iustitiam, quoties se inmerum libere constitueret ad inserviendum domino. Similiter peccat homo & contra caritatem sibi debitam, & contra iustitiam erga Reipublicam, vel societatem, cui praesit, dum famam Reipublicae, vel societatis, regende necessarium prodigit. Hac distinctione utraque conciliari sententia potest. Nam sententia Caietani vera in uno ex duobus sensibus videtur, eamque docet Augustinus tum loc. cit. tum serm. XIII. de diversis, qui primus est de vita & moribus Clericorum, alias cccv. tum Lib. V. de Civit. Dei cap. XX. ubi ait: Nec ideo tamen, si adversus seipsum quicumque falsum testimonium dixerit, ab hoc crimine se putaverit alienum: quantum regulam diligenti proximum a semetipso dilectorem accipit. Quandoquidem scriptum est: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Porro, si falsi testimonii non minus reus est qui de seipso falsum fatetur, quam si adversus proximum falsum hoc faceret, cum in eo praecipio quod falsum testimonium prohibetur, adversus proximum prohibetur.

beat; possit non recte intelligentibus videri non esse prohibitum ut adversus seipsum quisquam falsus testis assistat; quanto magis intelligendum est non licere homini seipsum occidere? In altero autem sentiva est Soti, & aliorum opinio, qua asseritur, ob bonum finem, christiane Reipublice utilem, quoniam dependium facere sue fide posse. Concedit vel ipse Sotus, graviter peccatum eum qui sibi gravissimum crimen hæresis, vel aliud simile imponeret. Verum de hoc plura alibi.

CAPUT VI.

De secreti revelatione.

I. Quæstionem & scitu necessariam, & explicatam difficilem, enucleandam aggredior. Plura de ea dicta sunt in secundum Decalogi mandatum, plurima dicentur in tractatu de iustitia & iure. Pauca in presentia perstringam. Materiam hanc pro dignitate discussit Dominicus Soto, qui integrum super eadem opusculum elucubravit incipitum de ratione regendi, & vetegendique secreti. Animadvertit in iplo præloquio, summi esse momenti ad humanam societatem servandam secreti custodiam, & usum; cum & tegere illud, & reticere pro rerum diversitate necessum sit. Quamobrem qui suam oppignoravit custodiendi secreti fidem, inter Seyllam, inquit Sotus, & Charybdim se navigare intelligat, quod Philipides ille, Lyfimacho Regi gratissimus, sapienter admonuit. Nam, cum a Rege rogaretur, quidnam sibi vellet suam rerum impartiri, respondisse fertur: *Quidvis, o Rex, modo ne quid arcani.* Et Aristoteles rogatus, quid in vita esset difficillimum, respondit, ea reticere que minime esset opus unquam efferri. Et Socrates facilius esse dicebat imperitis, & malis hominibus flammam ore inardentem continere, quam arcanum: quod divina Scriptura prius dixerat.

II. Verum non imperitis modo, ut ego quidem sentio, sed vel ipsis peritis difficilis est cum arcani custodia conficienda veritatem. Duo potissimum necessaria sunt arcano, ab iis qui veritatem aggressoribus vindicanda, spiritus presentia, & voluntatis integritas. Vultus rubore, vel pallore, inopportune necando, miculose reticendo, alique pluribus modis arcanum panditur ab homine minus exprecto, minisque solertis indolis: & hoc ex capite frequentissime arcano, sin in

totum, saltem in partem produntur. Ex silentio aut insolito, aut nimis levero, ex alioque vel levi animi commotione, in vultu apparente, plurima colligunt acuti exploratores. Si virtus potest, fidelitatem non valde firma & constans sit, si motus ipse, aut timoris, cupiditatis, vel inopie accedat, facillime referatur arcanum. Propterea, quoniam magnopere arcani interest silentium, si nunquam abque urgentissima necessitate arcanum aliis confidat. Et priusquam illud communicent, explorent amici non probitatem tantum, sed æque etiam ingenii acumen, & animi fortitudinem, qua, occasione data, resistere insidiatorum machinationibus valeat. Sed neque tu facile tantum onus recipias ferendum, nisi honestas compellat. Antequam arcanum tartum testatumque custodiendum suscipias, tecum ferri reputato, te legi gravissimæ subici & tacendi, & etiam quandoque loquendi, gravissimo adiecto periculo tenere prodendi aut legendi silentii, aut legem loquendi. Sed de his pluraquam satis. Ad rem.

III. Quæst. I. *Quid, & quotæque sit secretum?* Resp. Hæc vox secretum, etiam latine accepta, non modo quid separatum, sed etiam mentis arcanum significat: quo in sensu nunc illam accipimus. Secretum ergo generatim spectatum rem prodit que suapte natura digna est ut secreta servetur: scilicet que aut mala est, & peccatum, aut cuius revelatio est perniciosa, inquit Sotus *loc. cit. membr. 1. quæst. 11.* Virtutes enim, & opera que ad gloriam hominis conferunt, nec sunt celatu digna, nec appellantur secreta. Secretum autem, & quod huic opponitur, publicum, seu manifestum multis modis usurpatur, ut de manifesto iam dictum est supra. Igitur in presentia vocamus secretum quicquid non est notum, nec factum, aut infamia proclamatum. De secreto sacramentali, seu sigillo confessionis sacramentalis nullus nobis nunc sermo est. Porro secretum, in sua amplitudine acceptum, varios excipit gradus. Aliud est omnino occultum, quod præter Deum soli auctori criminis compertum est. Aliud secretum dicitur quod probari iudice nequit. Tertio dicitur secretum quod nec laborat infamia, nec ad tribunal delatum est; licet probari valeat, si desiderat. Iterum secretum aliud proprium, aliud alienum est. De revelatione proprii secreti seipsum infamando dictum est supra: quocirca illud præmittimus. Secretum alienum trariam accipitur a Theologis. Primum est quod.

quod rei naturam consequitur; puta, si tu noveris alterius delictum occultum vel fortuito, vel ex alterius relatione abique promissione illud servandi; ut quando aliquis ex malitia, aut loquacitate quiddam proximi pandit, quod dignum est ut occultetur. Secundum est quod nec rei naturam consequitur, quod tale non sit ut occultari mereatur: nec auctor eiusdem sub secreti promissu tibi illud manifestavit; sed tu sponte secretum promissum, non commissum. Tertium est quod ab alio tibi expresse, aut tacite commissum fuit; & vicissim tu expresse, aut tacite servatum promissisti. Tum dicitur expresse commissum, quando claris verbis onus tacendi tibi alter imposuit, & tu conceptis verbis silentii custodiam spondidisti; tacite vero, quando ex circumstantiis colligitur alterum tibi rem sub lege silentii committere; tametsi verbis id non exprimat. Sic Medici, Chirurgi, Theologi, Advocati, obsterices, alique, qui ex officio, aut electione aliorum arcano dirigenda, expediendaque suscipiunt, reipia secretorum legi obnoxii sunt, nulla licet accedente promissione, aut commissione.

IV. Quæst. II. *Quænam sit secreti regendi obligatio?* Resp. Antequam recta questionis occurram, nonnulla præmitto. Secreti custodia ad virtutem fidei pertinet. Porro duplex cum Dominico Soto *loc. cit. membr. 1. quæst. 2.* distinguenda fides est: altera, que dicitur virtus intellectualis; altera, que virtus moralis nuncupatur. Primo etenim fides significat habitum, & virtutem mentis, qua certo, & constanter cuiuspiam dictis adheremus. Significat secundo habitum voluntatis, qui & fidelitas appellatur, quo dicta, & facta compleris, certaque effusimus; ut communi proverbio circumfertur: *Accipe, daque fidem.* Hanc fidem his verbis describit Cicero Lib. I. de offic. *Fides est dictorum, conventorumque constantia, & veritas.* Fides hoc in sensu, ut idem Cicero docet, ideo sic vocatur, quia fit quod dicitur: id enim præferunt duæ illæ syllabæ, *fides*, quarum altera facere, altera dicere significat. Hanc virtutem tanti fecere Romani, ut non secus ac Iovi optimo maximo ei statuum erexerint, & pro eiusdem cultu languinem, ac vitam fundere religioni sibi duxerint, etiam tum cum hostibus servanda erat: quemadmodum ex Marco Regulo constat.

V. Hanc fidem duplicem esse, idem So-

tus docet: altera est que versatur circa debitum legale, quod est vere, ac iure debitum, quale est in commercio, & contractibus civilibus: in quibus, inquit, est ratio dati, & accepti. VI. 2. fides est, improprie statuto tempore promissum pretium persolvere, & coniuges mutuas sibi operas impendere, & civis Principi parere, ac dante que Principem, qui tributa populi recipit, civis vicissim armis tueri, ornare moribus, legibus emendare. Et hanc fidem iustitie fundamentum Cicero appellat, quod omnis inde iustitia pendat; sublata enim mutua fidelitate, omnis corruat iustitia oportet. Hinc est quod contra fidei fractores deorum hominumque fides imploreter. Altera fides est, he fidelitas, que versatur circa debitum morale, quod non est absolute debitum, sed ad quamdam debitam pertinet honestatem naturalem; ut si quis ex liberalitate sua quidpiam promiserit, ad fidem illius pertinet ut impleat. Hæc fides non est proprie iustitia; cum nitatur sola liberalitate promittentis, que rationem debiti non supponit: est tamen, ut docet S. Thomas 2. 2. quæst. lxxx. pars potentialis iustitie: nam partem potentialem cardinalis virtutis illam appellant Philosophi, in qua non est tota ratio talis virtutis cardinalis, sed propter magnam similitudinem ad illam reducitur. Hactenus Sotus totidem fere verbis.

VI. Ad quæsiunculam itaque responderet primum, servare secretum esse officium fidei: quoniam, ut dictum est, proprium obiectum fidei, quam descripiimus, est implere promissum. Ergo executio illius promissionis ad fidei virtutem pertinet. Est enim tritum apud Philosophos principium, eiusdem virtutis esse habitum, & actum exteriorem: quia tam habitus, quam actus circa idem versantur obiectum. Hoc vero officium fidei in iis qui vi proprii officii & ministerii servare adstringuntur secretum, est pars subiectiva, seu propria iustitie; in iis vero qui ex honestate tantum tenentur lege secreti, hoc fidei officium solummodo est pars potentialis iustitie.

VII. Quæ hæctenus diximus, generalia sunt. Ut igitur propius ad rem accedamus, dicimus, omnes adstringi ad servandum secretum illud quod rei naturam consequitur iustitie lege, quando ex manifestacione aliquo damnatum in fama, vel fortune bonis immolet illi a quo servandum secretum commissum fuit. Et qui hoc in casu secretum revelat, restitutioni obnoxius est. Secretum thesaurum Pe-